

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

«Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και
οικονομική ανάπτυξη. Κριτική αξιολόγηση της αντιμετώπισης του
φαινομένου στον τουριστικό τομέα.»

Αθανάσιος Μπουντζουκλής

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Λάζαρος Κόρος

Αλεξανδρούπολη, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και
οικονομική ανάπτυξη. Κριτική αξιολόγηση της αντιμετώπισης του
φαινομένου στον τουριστικό τομέα.»

Αθανάσιος Μπουντζουκλής

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Δημήτριος Λάζαρος Κόρος
Μέλος Σ.Ε.Π. – Ε.Α.Π.

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Αθανάσιος Χουλιάρας
Μέλος Σ.Ε.Π. – Ε.Α.Π.

Αλεξανδρούπολη, Ιούνιος 2024

Αθανάσιος Μπουντζουκλής, «Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και οικονομική ανάπτυξη. Κριτική αξιολόγηση της αντιμετώπισης του φαινομένου στον τουριστικό τομέα.»

«Στη Δανάη, τον Θωρή και τον Ορέστη...»

Περίληψη

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει απασχολήσει σε παγκόσμιο επίπεδο μεγάλο αριθμό οργανισμών, φορέων και κρατών που συμμετέχουν ενεργά στην καταπολέμηση του φαινομένου. Ως αποτέλεσμα, το πλαίσιο αντιμετώπισης γίνεται ολοένα και πιο αυστηρό και μεταβάλλεται συνεχώς, ώστε να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά νέους μηχανισμούς ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Ο τουριστικός τομέας, αδιαμφισβήτητα ένας από τους πιο αναπτυσσόμενους τομείς υπηρεσιών παγκοσμίως και ο σημαντικότερος στην Ελλάδα, αποτελεί στόχο των εγκληματιών. Η συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη είναι θετική, καθώς συμπαρασύρει ένα μεγάλο μέρος συνδεδεμένων αγαθών και υπηρεσιών. Όπως ήταν αναμενόμενο, το ελκυστικό αυτό οικονομικό περιβάλλον προσφέρει μεγάλο εύρος δυνατοτήτων σε εγκληματίες που προσπαθούν να νομιμοποιήσουν τα παράνομα έσοδα τους εισερχόμενοι και σε νόμιμες δραστηριότητες. Η διπλωματική εργασία, με κεντρικό πυλώνα τη νομιμοποίηση εσόδων μέσα στο οικονομικό περιβάλλον, επικεντρώνεται σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις στον τουριστικό τομέα, το real estate και τις πλατφόρμες τουριστικών ακινήτων. Αρχικά παρουσιάζεται η έννοια του φαινομένου καθώς και οι σημαντικότεροι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται. Στην συνέχεια γίνεται εκτενής αναφορά στους θεσμούς και διεθνείς οργανισμούς που διαμορφώνουν την ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου. Επιπλέον, αναλύεται η σχέση του φαινομένου με την οικονομική ανάπτυξη και τον τουρισμό. Ακολουθεί η αναλυτικότερη παρουσίαση του φαινομένου στον τουρισμό, ώστε να αναδειχθούν μηχανισμοί που διαφεύγουν του ελεγκτικού πλαισίου αντιμετώπισης του φαινομένου. Η εργασία συνεχίζει με τις τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, με ιδιαίτερη σημασία στην πρόληψη και σε πρακτικές που μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση του φαινομένου. Τέλος η εργασία καταλήγει στα συμπεράσματα, όπου τονίζεται η ανάγκη συνεχούς μελέτης του φαινομένου μέσα στο πλαίσιο που εξελίσσεται, εν προκειμένω στον κλάδο του τουρισμού.

Λέξεις – Κλειδιά: νομιμοποίηση εσόδων, αντεγκληματική πολιτική, τουριστικός τομέας, οικονομική ανάπτυξη, τάσεις ποινικής πολιτικής, πρόληψη.

Abstract

Money laundering has been of worldwide concern to a large number of organisations, bodies and states actively involved in combating the phenomenon. As a result, the response framework is becoming increasingly stringent and constantly changing, in order to deal effectively with new money laundering mechanisms. The tourism sector, undoubtedly one of the most growing service sectors worldwide and the most important in Greece, constitutes target of criminals. Its contribution to economic growth is positive, as it carries away a large part of related goods and services. Unsurprisingly, this attractive economic environment offers a wide range of possibilities to criminals trying to launder their illicit proceeds by entering legitimate activities. The diploma thesis, with central focus on money laundering in the economic environment, focuses on two specific cases in the tourism sector, real estate and real estate tourism platforms. Initially, the concept of the phenomenon is presented, as well as the most important methods used. Extensive reference is then made to the institutions and international organizations that shape the penal treatment of the phenomenon. In addition, the relationship of the phenomenon with economic development and tourism is analysed. The following is a more detailed presentation of the phenomenon in tourism, to highlight mechanisms that escape the control framework dealing with the phenomenon. The work continues with trends in anti-crime money laundering policy, with particular emphasis on prevention and practices that can contribute to combating the phenomenon. Finally, the paper concludes with the conclusions, which emphasize the need for continuous study of the phenomenon within the context that is evolving, in this case the tourism sector.

Keywords: money laundering, anti-money laundering policy, tourism industry, economic growth, criminal policy trends, prevention.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	ix
Εισαγωγή.....	1
1. Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων.....	4
1.1 Εισαγωγή.....	4
1.2 Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.....	4
1.3 Ορισμοί.....	6
1.4 Συναφείς έννοιες.....	7
1.5 Μοντέλα και τρόποι νομιμοποίησης	9
1.5.1 Μοντέλα	9
1.5.2 Τρόποι	12
2. Οικονομική ανάπτυξη και νομιμοποίηση εσόδων	16
2.1 Εισαγωγή.....	16
2.2 Ορισμός οικονομικής ανάπτυξης.....	16
2.3 Σχέση οικονομικής ανάπτυξης και νομιμοποίησης εσόδων	17
2.3 Σχέση οικονομικής ανάπτυξης και τουρισμού.....	19
3. Η νομιμοποίηση στον τουρισμό.....	21
3.1 Εισαγωγή.....	21
3.2 Τουρισμός και νομιμοποίηση εσόδων	22
3.3 Το real estate στην τουριστική βιομηχανία και η νομιμοποίηση εσόδων.....	23
3.4 Πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων και νομιμοποίηση εσόδων.....	26
3.5 Οικονομικές επιπτώσεις.....	30
4. Ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου	34
4.1 Εισαγωγή.....	34
4.2 Διεθνείς οργανισμοί	34
4.2.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (OHE - UN)	34
4.2.2 Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (ΟΧΔ - FATF)	35
4.2.3 Άλλοι διεθνείς οργανισμοί	38
4.3 Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο	40

4.3.1 Εισαγωγή.....	40
4.3.2 Ευρωπαϊκές Οδηγίες	40
4.3.3 Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο	43
5. Τάσεις στην ποινική πολιτική	50
5.1 Εισαγωγή.....	50
5.2 Τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής	50
5.3 Πρόληψη	52
5.3.1 Προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο – Risk Based Approach (RBA)	53
5.3.2 Μέτρα δέουσας επιμέλειας.....	53
5.3.3 Know your Customer (KYC)	54
5.3.4 Μονάδες Οικονομικών Πληροφοριών (Financial Intelligence Units – FIU)	54
5.3.5 Ευρωπαϊκή Αρχή για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες – AMLA	55
5.4 Κριτική αξιολόγηση	56
5.5 Προτάσεις.....	59
Επίλογος.....	61
Βιβλιογραφία.....	62

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Στην ελληνική γλώσσα:

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Στην αγγλική γλώσσα:

UN	United Nations
FATF	Financial Task Force
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
IMF	International Monetary Fund

Εισαγωγή

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες εμφανίζεται κατά καιρούς μέσα από διάφορες μεθόδους και τεχνικές. Ανεξάρτητα από την πηγή προέλευσης των παράνομων εσόδων, η επιτυχημένη νομιμοποίηση συνεπάγεται την ελεύθερη επαναχρησιμοποίηση τους σε περαιτέρω νόμιμες ή έκνομες δραστηριότητες, κυρίως μέσω της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η απάντηση της διεθνής κοινότητας τις τελευταίες δεκαετίες, στο πρόβλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, περιλαμβάνει μια σειρά διαρκώς εξελισσόμενων νομοθετικών πρωτοβουλιών, συμβάσεων, διατάξεων και προτάσεων για την αντιμετώπιση του. Ο πόλεμος κατά της αυξανόμενης απειλής των ναρκωτικών αποτελεί κατά κοινή παραδοχή το έναυσμα των προσπαθειών καταπολέμησης του φαινομένου. Το νομικό και λειτουργικό πλαίσιο των ανεπτυγμένων κρατών μεταβάλλεται ώστε να αντιμετωπίζει τους διάφορους μηχανισμούς νομιμοποίησης, οι οποίοι κάνουν χρήση όλων των τεχνολογικών καινοτομιών που έχει να προσφέρει το παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον.

Οι ρίζες του όρου μπορεί να εντοπίζονται στις ΗΠΑ μετά το 1920 αλλά το ίδιο το φαινόμενο εμφανίζεται και εξελίσσεται πολλούς αιώνες νωρίτερα. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η νομοθεσία περί νομιμοποίησης μεταβλήθηκε αρκετές φορές μέσα στις τελευταίες δεκαετίες, με την ποινική αντιμετώπιση πολλές φορές να χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα αυστηρή και ενδεχομένως προβληματική σε συγκεκριμένες διατάξεις (Καιάφα-Γκμπάντι, 2007).

Οι μηχανισμοί «ξεπλύματος», όπως θα δούμε και παρακάτω, σε κάποιο σημείο του κύκλου τους αναπόφευκτα επιδιώκουν τη χρήση του τραπεζικού συστήματος ή άλλων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Η εισαγωγή των παράνομων κεφαλαίων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα δίνει μεγαλύτερη ευχέρεια στη διακίνηση και απόκρυψη τους μέσω πολύπλοκων μηχανισμών που δυσχεραίνουν το ελεγκτικό έργο των διωκτικών αρχών. Η ιδιαίτερη συμβολή του χρηματοπιστωτικού τομέα στη διαδικασία της νομιμοποίησης εξηγεί και την αυξημένη βαρύτητα που δίνεται στο κανονιστικό πλαίσιο που τον διέπει.

Οι συστάσεις και οδηγίες που παρουσιάζονται από διεθνείς οργανισμούς που συμμετέχουν στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως η FATF, OECD, UN, και άλλοι, περιλαμβάνουν μία σειρά εργαλείων και μηχανισμών με στόχο να ισχυροποιήσουν τη θέση των ελεγκτικών οργάνων. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην πρόληψη, στην ανταλλαγή πληροφοριών και στην αποστέρηση των εγκληματικών προσόδων.

Πλήθος ερευνών έχουν ασχοληθεί με διάφορα θέματα που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων, όπως ο βαθμός διαφθοράς των κρατικών λειτουργιών, οικονομική ανάπτυξη, φορολογικοί παράδεισοι, μέθοδοι και μηχανισμοί, εγκληματικότητα και πολλά άλλα. Η σχέση μεταξύ νομιμοποίησης εσόδων και οικονομικής ανάπτυξης έχει κεντρίσει το ερευνητικό ενδιαφέρον αρκετών ερευνητών, με τα αποτελέσματα να καταδεικνύουν σε μεγάλο βαθμό την αρνητική σχέση μεταξύ των δύο (Bartlett, 2002).

Σύμφωνα με πολλές έρευνες (Kasimati, 2015 & Haller et al, 2020), αλλά και τα οικονομικά στοιχεία που έχουμε στη διάθεση μας, ο τουριστικός τομέας συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη των κρατών. Η Ελλάδα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, με τον τουρισμό να χαρακτηρίζεται πολλές φορές ως «η βαριά βιομηχανία» της χώρας. Αντίστοιχα, η σχέση μεταξύ τουρισμού και εγκληματικότητας έχει απασχολήσει αρκετούς ερευνητές. Τα τεράστια οικονομικά οφέλη του τομέα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, παρουσιάζουν πληθώρα ευκαιριών στοχοποιείται από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, που αναζητούν τρόπους να αποκομίσουν παράνομα έσοδα.

Παρόλη τη σημαντική θετική επίδραση του τουριστικού τομέα στην οικονομία μιας χώρας δε φαίνεται να υπάρχουν ολοκληρωμένοι μηχανισμοί για τη συστηματική συλλογή στοιχείων και έρευνα των μηχανισμών και του μεγέθους της νομιμοποίησης. Πλην συγκεκριμένων περιπτώσεων που ρυθμίζονται ειδικά στο υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, η αντιμετώπιση του φαινομένου στον τομέα, φαίνεται να γίνεται μέσω του γενικότερου πλαισίου καταπολέμησης το οποίο επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στόχο της παρούσης εργασίας αποτελεί η κατανόηση του γενικότερου πλαισίου ποινικής αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων σε σχέση με τους τρόπους που εκδηλώνεται το φαινόμενο στον τουριστικό τομέα.

Στην παρούσα εργασία αρχικά γίνεται μια σύντομη παρουσίαση της νομιμοποίησης εσόδων, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, όσο και στους μηχανισμούς της. Στη συνέχεια παρουσιάζεται περιεκτικά, μέσα από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και η σχέση της με τον τουρισμό και τη νομιμοποίηση εσόδων. Ακολουθεί η παρουσίαση της σχέσης μεταξύ τουρισμού και οργανωμένου εγκλήματος, ώστε να αντιληφθούμε τους μηχανισμούς με τους οποίους εκδηλώνεται η νομιμοποίηση εσόδων. Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, οι συστάσεις και η αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν από την μελέτη του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη, και ειδικότερα με τον τουριστικό τομέα, είναι τα ακόλουθα:

- **Με ποιους τρόπους αντιμετωπίζεται το ξέπλυμα χρήματος στο τουριστικό τομέα;**
- **Κρίνεται η αντιμετώπιση επαρκής;**

Την παρούσα εργασία απαρτίζουν πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνονται η εισαγωγή στην έννοια της νομιμοποίησης εσόδων, ορισμοί της καθώς και τα επικρατέστερα μοντέλα και οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την πραγμάτωση της. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση της οικονομικής ανάπτυξης και αναλύεται η σχέση της με τη νομιμοποίηση εσόδων και τον τουρισμό. Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας, αναλύονται ειδικότερα οι τρόποι με τους οποίους εκδηλώνεται το φαινόμενο της νομιμοποίησης στον τουρισμό, καλές πρακτικές ως προς την αντιμετώπιση και η περίπτωση της Ελλάδας. Ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο, όπου παρουσιάζεται το πλαίσιο της ποινικής αντιμετώπισης του φαινομένου. Τέλος, επιχειρείται μια κριτική σύνδεση των προαναφερθεισών σχέσεων με το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης του φαινομένου ώστε να αναγνωριστούν οι τάσεις της ποινικής πολιτικής που ακολουθείται και να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί και προτάσεις για την αντιμετώπιση του στον κλάδο του τουρισμού.

1. Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων

1.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη περιγραφή του φαινομένου και παρουσιάζονται μερικοί από τους ορισμούς που του έχουν αποδοθεί. Επίσης γίνεται μια σύντομη ιστορική αναφορά στην εμφάνιση και εξέλιξη του φαινομένου και στην κατάσταση σήμερα. Ακολουθούν τα επικρατέστερα μοντέλα όπως αυτά παρουσιάζονται στη θεωρία και κάποιες συναφείς έννοιες.

1.2 Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ή πολύ συχνά το «ξέπλυμα μαύρου χρήματος», έχει απασχολήσει έντονα τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ορισμοί, όπως θα δούμε και παρακάτω, αν και μπορεί να έχουν μικρές διαφοροποιήσεις μεταξύ των διάφορων οργανισμών που τους έχουν αποδώσει, συμπεριλαμβάνουν την ενσωμάτωση κερδών από κάποια παράνομη δραστηριότητα στη νόμιμη οικονομία.

Οι ρίζες της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ως φαινόμενο πρέπει να αναζητηθούν αρκετές δεκαετίες πίσω, ενώ για κάποιους ίσως και αιώνες πριν. Αν και δεν υπάρχουν ακριβές ενδείξεις για το πότε πρωτοεμφανίστηκε, παραδείγματα εμφανίζονται σε διάφορες περιοχές του κόσμου και σε διαφορετικές περιόδους. Παράδειγμα, κατά τον ιστορικό Sterling Seagrave¹, αποτελούν οι Κινέζοι έμποροι, οι οποίοι ήδη από το 2000 π.Χ. προσπαθούσαν να αποκρύψουν τον πλούτο τους επενδύοντας τον εκτός Κίνας. Παρά τις όποιες διαφωνίες για τις ρίζες του φαινομένου, σε μία πιο πρόσφατη προσπάθεια, οι ρίζες του όρου αναζητούνται στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1920 και έπειτα. Την περίοδο αυτή ως αποτέλεσμα της ποτοαπαγόρευσης και της εμφάνισης των συμμοριών του δρόμου, δημιουργείται μια τεράστια παράνομη αγορά που αναζητά τρόπους για να συγκαλύψει τα μεγάλα χρηματικά ποσά που συγκεντρώνονται.

¹ The History of Money Laundering: Know The Important Origin Of Money Laundering, σε [The History Of Money Laundering: Know The Important Origin Of Money Laundering \(financialcrimeacademy.org\)](https://www.financialcrimeacademy.org/)

Οι ομάδες αυτές αναλαμβάνουν επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, ώστε να αναμειγνύουν το παράνομο χρήμα με το νόμιμο και να το εμφανίζουν ως επιχειρηματικά κέρδη.

Σύμφωνα με τον UNODC², η διαδικασία της νομιμοποίησης είναι κριτικής σημασίας για τους εγκληματίες, γιατί τους δίνει τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα κέρδη τους χωρίς να ρισκάρουν την αποκάλυψη της προέλευσης τους. Η εκτίμηση τους είναι πως το ποσό που «ξεπλένεται» σε ετήσια βάση παγκοσμίως είναι μεταξύ 2-5% του παγκόσμιου ΑΕΠ, δηλαδή μεταξύ 800 δισεκατομμύρια και 3 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, η FATF αποφεύγει οποιεσδήποτε ποσοτικές εκτιμήσεις του ποσού χρήματος που «ξεπλένεται» σε παγκόσμιο επίπεδο ετησίως, διότι είναι αδύνατο να δοθεί μια τέτοια εκτίμηση με ακρίβεια. Οι εκτιμήσεις που δημοσιεύονται κατά καιρούς από διάφορους οργανισμούς έχουν ως στόχο να αναδείξουν το μέγεθος των χρημάτων που ξεπλένονται. Για παράδειγμα, το γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και Εγκλήματα (UNODC) σε έκθεσή του το 2009, αναφέρει πως το ποσό νομιμοποίησης εσόδων προερχόμενα από εμπόριο ναρκωτικών αγγίζει τα 1,6 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Οι παράνομες δραστηριότητες μπορεί να αφορούν, μεταξύ άλλων, τη διακίνηση ναρκωτικών, απάτη, φοροδιαφυγή, δωροδοκία και λαθρεμπόριο. Τα παράνομα κέρδη που αποκομίζει το οργανωμένο έγκλημα δημιουργούν και την ανάγκη «ξεπλύματος» και κατ' επέκταση ενσωμάτωσης στην νόμιμη οικονομία με στόχο την επαναχρησιμοποίηση τους σε άλλες παράνομες ή νόμιμες δραστηριότητες. Διακρίνουμε δύο βασικά χαρακτηριστικά: το πρώτο αφορά την παράνομη προέλευση των εσόδων και το δεύτερο την απόκρυψη της πηγής τους (Masciandaro, 1999). Ένα επιπλέον κοινό χαρακτηριστικό που παρατηρούμε στην ποινικοποίηση της πράξης είναι η εφαρμογή του δόγματος πως «το έγκλημα δεν πληρώνει», καθώς η ποινική δίωξη ασκείται στην πράξη της νομιμοποίησης ανεξαρτήτως του βασικού εγκλήματος. Στόχος είναι να αποτραπεί ο εγκληματίας από το να επανεπενδύσει τα παράνομα έσοδα του σε άλλες νόμιμες ή παράνομες δραστηριότητες.

Σχεδόν πάντα όποτε γίνεται λόγος για νομιμοποίηση εσόδων υπάρχει ταυτόχρονη αναφορά σε όρους όπως το οργανωμένο έγκλημα και η οικονομική εγκληματικότητα. Η

² UNODC, Money laundering overview, [Overview \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html)

σύνδεση αυτή προκύπτει για διάφορους λόγους όπως θα δούμε και παρακάτω, για αυτό κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη αναφορά στους όρους αυτούς.

1.3 Ορισμοί

Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη (UNODC)³, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ορίζεται ως: «η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από αδίκημα ή αδικήματα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της ή την παροχή συνδρομής σε οποιοδήποτε πρόσωπο που εμπλέκεται σε τέτοια αδικήματα προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεων του». Ως διαδικασία, όπως θα δούμε και σε επόμενη ενότητα αναλυτικότερα, περιλαμβάνει τρία στάδια ώσπου να διοχετευθούν τα κεφάλαια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Επιγραμματικά τα στάδια αυτά είναι:

1. Τοποθέτηση (Placement)
2. Διαστρωμάτωση (Layering)
3. Ολοκλήρωση (Intergration)

Ένας δεύτερος ορισμός, σύμφωνα με την Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF)⁴, «το ξέπλυμα χρήματος είναι η επεξεργασία των εγκληματικών προσόδων για την απόκρυψη της παράνομης προέλευσής τους». Η ανάγκη για ξέπλυμα προκύπτει όταν παράγονται σημαντικά ποσά από μια παράνομη πράξη, που αναγκάζει τους συμμετέχοντες να βρουν εναλλακτικούς τρόπους για καλύτερο έλεγχο των κερδών τους χωρίς να προσελκύουν την προσοχή των σε αυτούς ή στις παράνομες δραστηριότητες τους. Ο τρόπος με τον οποίο το επιτυγχάνουν αυτό περιλαμβάνει τη απόκρυψη, μεταμφίηση και μετακίνηση ποσών σε μέρη που είναι λιγότερο πιθανό να ελεγχθούν ή τραβήξουν την προσοχή.

³ Stages of money laundering, [Overview \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/stages-of-money-laundering.html)

⁴ What is money laundering? , [Frequently Asked Questions \(fatf-gafi.org\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfguides/Pages/What-is-money-laundering.aspx)

Αντίστοιχα, κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵, ως «ξέπλυμα χρήματος» ορίζεται η διαδικασία μέσα από την οποία οι εγκληματίες αποκρύπτουν την παράνομη προέλευση περιουσίας ή εισοδήματος. Στην Ελληνική νομοθεσία, με το Νόμο 4816/2021⁶, έχει πλέον ενσωματωθεί και η τελευταία Ευρωπαϊκή Οδηγία (ΕΕ 2018/1673⁷) σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στο άρθρο 4 του νόμου, το οποίο αντικαθιστά το άρθρο 2 του Ν.4557/2018, παρατίθενται περιεκτικά και αναλυτικά οι πράξεις που συνιστούν το εν λόγω αδίκημα. Το αδίκημα μπορεί να λαμβάνει χώρα και στο έδαφος άλλου κράτους ενώ η καταδίκη για τα αδικήματα που περιγράφονται δεν απαιτεί τη στοιχειοθέτηση όλων των πραγματικών στοιχείων.

Παρά τις μικρές διαφοροποιήσεις στους ορισμούς μεταξύ των διαφόρων οργανισμών, διαπιστώνουμε πως όλοι ενσωματώνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της νομιμοποίησης. Πολλά κράτη, στην εθνική νομοθεσία τους, ενσωματώνουν τους ορισμούς για το ξέπλυμα χρήματος, χρησιμοποιώντας ως βάση τις αντίστοιχες διατυπώσεις από τη Συνθήκη της Βιέννης (1988)⁸ και τη Συνθήκη του Παλέρμο (2000)⁹.

1.4 Συναφείς έννοιες

Μία σύντομη αναφορά στις έννοιες του οργανωμένου εγκλήματος και της οικονομικής εγκληματικότητας κρίνεται απαραίτητη, καθώς η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες πολύ συχνά συναντάται ταυτόχρονα με αυτές. Η βιωσιμότητα μια εγκληματικής οργάνωσης είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ικανότητα της να επιχειρεί παράλληλα σε νόμιμες και παράνομες αγορές (Ruggerio, V, 2017). Το «ξέπλυμα μαύρου

⁵ [Money laundering - European Commission \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-summaries/Pages/14420.aspx)

⁶ Νόμος 4816/2021, Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας Τροποποίηση του ν. 4557/2018 Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις.

⁷ ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2018/1673 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, [Οδηγία \(ΕΕ\) 2018/ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1673/oj)

⁸ [UNTC](https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/untc.html)

⁹ [UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/untc.html)

χρήματος» συναντάται πολλές φορές ως αδίκημα σε μια σειρά εγκλημάτων που ανήκουν στην ευρύτερη τυπολογία του οργανωμένου εγκλήματος και της οικονομικής εγκληματικότητας.

Η σύνδεση της νομιμοποίησης εσόδων με το οργανωμένο έγκλημα προκύπτει μέσα από άμεσο ή έμμεσο τρόπο σε πολλά νομοθετικά κείμενα. Αφενός ως βασική δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος και αφετέρου ως μηχανισμός ενδυνάμωσης του. Στην Οδηγία 91/308/ΕΟΚ¹⁰ αναφέρεται πως «η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες επηρεάζει καταφανώς την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος γενικά και ειδικότερα του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και ότι συνειδητοποιείται ολοένα και περισσότερο, ότι η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων θεωρείται ως ένα από τα πλέον αποτελεσματικά μέσα για την αντιμετώπιση αυτής της μορφής παράνομης δραστηριότητας, η οποία αποτελεί ιδιαίτερη απειλή για της κοινωνίες των κρατών μελών». Αντίστοιχα στην απόφαση πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ αναφέρεται ότι «η νομιμοποίηση προσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί τον πυρήνα του οργανωμένου εγκλήματος και πρέπει να εκριζωθεί παντού, όπου υπάρχει¹¹».

Το οργανωμένο έγκλημα ως εγκληματολογικός όρος αναφέρεται στο κοινωνικό φαινόμενο, που συνολικά εμπεριέχει τη συστηματική παρανομία με σκοπό το οικονομικό όφελος, καθώς είναι αδύνατο να μελετηθεί ερήμην του κοινωνικοοικονομικού πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύσσεται (Βιδάλη, 2017). Κατά κοινή ομολογία δεν υπάρχει ένα καθολικά αποδεκτός ορισμός, παρ' όλα αυτά υπάρχει σύγκλιση ως προς ορισμένα κοινά στοιχεία: α) οργάνωση και ιεραρχική δομή τριών ή και περισσότερων μελών, β) διάρκεια, γ) σκοπός η τέλεση βαριών εγκλημάτων και 4) στόχος το οικονομικό όφελος.

Η οικονομική εγκληματικότητα ως όρος περιγράφει μια σειρά αδικοπραξιών που αφορούν στην οικονομία και στην περιουσία (Τσιγκάνου, 2017). Η στατιστική αποτύπωση του πρέπει να γίνει στη βάση ορισμένων παραδοχών και ακόμη και τότε πρέπει να αποφεύγονται βιαστικές ερμηνείες και συμπεράσματα. Πράξεις όπως το ξέπλυμα

¹⁰ Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10ης Ιουνίου 1991 για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

¹¹ 2001/500/ΔΕΥ: Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2001, για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος

χρήματος, φορολογικές παραβάσεις, δωροδοκία και δωροληψία, χρηματιστηριακές και τραπεζικές απάτες, και άλλα μπορούν να βρεθούν στον Ποινικό Κώδικα.

1.5 Μοντέλα και τρόποι νομιμοποίησης

1.5.1 Μοντέλα

Οι τεράστιες διαστάσεις που έχει λάβει το φαινόμενο της νομιμοποίησης σε διεθνές επίπεδο, έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη διαφόρων μοντέλων για την συστηματοποίηση και καλύτερη κατανόηση του. Στόχος της συστηματοποίησης των τακτικών που χρησιμοποιούνται από τους εγκληματίες είναι η πρόληψη παρόμοιων ενεργειών και η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση του φαινομένου. Η σε βάθος ανάλυση των μοντέλων δεν αποτελεί βασικό στόχο της παρούσας μελέτης, αλλά κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση των μηχανισμών δράσης στον τομέα του τουρισμού, που αποτελεί και αντικείμενο της παρούσης. Η διαπίστωση πως, παρ' όλες τις παραλλαγές που μπορεί να χρησιμοποιούνται στις τεχνικές νομιμοποίησης βρώμικου χρήματος, επαναλαμβάνονται διάφορα σχήματα ενεργειών από τους εγκληματίες μας επιτρέπει να αποτρέψουμε μελλοντικές εγκληματικές πράξεις (Yuksel, 1991).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω με τη διαδικασία του «ξεπλύματος» οι εγκληματίες αποκρύπτουν την πηγή προέλευσης των εσόδων τους και διευρύνουν το φάσμα των δραστηριοτήτων τους. Η επιτυχημένη εισαγωγή των κεφαλαίων τους στο χρηματοπιστωτικό τομέα τους προμηθεύει με επιπλέον εργαλεία και τεχνικές, ώστε να εξαφανίσουν στοιχεία και να δυσχεραίνουν μια πιθανή ποινική τους δίωξη. Αναπόφευκτα, αναζητούν συνεχώς νέους τρόπους και τεχνικές, σε συνδυασμό με τις υπηρεσίες τρίτων, ώστε να βρίσκονται πάντα ένα βήμα μπροστά από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Στη συνέχεια της παρούσης ενότητας παρατίθενται τα βασικότερα μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί.

1. Το κυκλικό μοντέλο:

Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, το οποίο περιγράφουν οι Blomberg et al (2004), τα χρήματα από τις εγκληματικές δραστηριότητες εισέρχονται στη νόμιμη οικονομία όπου συσσωρεύονται. Εν συνεχεία, επαναχρησιμοποιούνται ώστε να χρηματοδοτηθούν άλλες παράνομες δραστηριότητες με άμεσο ή έμμεσο τρόπο.

2. Το τελεολογικό μοντέλο:

Αναπτύχθηκε από τους J.B. Ackermann και J. Preston και περιλαμβάνει τρία επίπεδα, εστιάζοντας στους επιδιωκόμενους σκοπούς των εγκληματιών, τους τρόπους δράσεις τους και τους ενισχυτικούς παράγοντες (Καραδήμας et al, 2015). Σε επίπεδο σκοπών διακρίνουν τη ολοκλήρωση, επένδυση, φοροδιαφυγή και την εκ νέου χρηματοδότηση εγκληματικών πράξεων. Για την επίτευξη αυτών οι υπάρχουν διαθέσιμοι τρόποι δράσης όπως η διαφθορά, τα υπεράκτια κέντρα, νόθευση εγγράφων, οι εμπράγματα αξίες, και άλλα. Η διαδικασία της νομιμοποίησης εξυπηρετείται από διάφορους ενισχυτικούς παράγοντες, που χρησιμοποιούνται από τους δράστες για την απόκρυψη των περιουσιακών στοιχείων. Ως τέτοιου είδους παράγοντες μπορεί να θεωρηθούν η προστασία του απορρήτου, το ηλεκτρονικό σύστημα πληρωμών, οι χαμηλές εποπτικές δυνατότητες των ελεγκτικών αρχών και η απόκρυψη μέσω νομικών προσώπων.

3. Το μοντέλο των δύο σταδίων:

Το μοντέλο των δύο σταδίων ή φάσεων, σύμφωνα με τον Paolo Bernasconi, περιλαμβάνει ως πρωταρχικό στόχο του ξεπλύματος την απόκρυψη και τη μετατροπή των παράνομων εσόδων, ώστε να είναι αδύνατο να εντοπιστεί η εγκληματική προέλευση τους. Αυτός ο στόχος δεν είναι ο μοναδικός, διότι η επιτυχημένη απόκρυψη των περιουσιακών στοιχείων δε συνεπάγεται και την δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης και ενσωμάτωσης στη νόμιμη οικονομία (Κάτσιος, 1998). Το μοντέλο διακρίνει τη νομιμοποίηση εσόδων σε πρώτου και δεύτερου βαθμού και διακρίνει σε χώρες όπου τελούνται οι παράνομες πράξεις και σε αυτές που γίνεται το ξέπλυμα.

Στα χαρακτηριστικά της πρώτης φάσης έχουμε:

- Νομιμοποίηση περιουσιακών στοιχείων, άμεσα προερχομένων από ποινικά κολάσιμες πράξεις
- Μετρητό χρήμα (κατά κανόνα)
- Βραχυπρόθεσμες συναλλαγές
- Ο δράστης επιδιώκει να εμποδίσει την αναγνώριση των περιουσιακών στοιχείων.

Στη χαρακτηριστικά της δεύτερης φάσης περιλαμβάνονται:

- Νομιμοποίηση περιουσιακών στοιχείων προερχομένων αποκλειστικά από την τέλεση ποινικά κολάσιμων πράξεων
- Μεσο-μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις
- Στόχος η απάλειψη του στίγματος της παρανομίας από τα εγκληματικής προέλευσης περιουσιακά στοιχεία, προσδίδοντάς τους τον χαρακτήρα νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας.

4. Το μοντέλο των τριών σταδίων

Το εν λόγω μοντέλο συστηματοποίησης του φαινομένου αποτελεί και το πιο αποδεκτό στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ και πολλούς διεθνείς οργανισμούς (Koligkionis, 2017). Σύμφωνα με αυτό διακρίνονται τρεις φάσεις στη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

1. Η φάση της τοποθέτησης (placement stage)

Στο στάδιο της τοποθέτησης περιλαμβάνεται η διοχέτευση ρευστών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Μπορεί να περιλαμβάνει τη φυσική διασυνοριακή μεταφορά του χρήματος, την αγορά περιουσιακών στοιχείων μεγάλης αξίας ή εταιρικών μεριδίων. Στόχος είναι η εισροή στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και η αποφυγή ελέγχου από τις αρμόδιες αρχές. Αυτό επιτυγχάνεται πολλές φορές αξιοποιώντας νομοθετικά κενά, όπως τα ελάχιστα όρια που έχουν οριστεί για περαιτέρω διερεύνηση και εξακρίβωση προέλευσης. Η φάση αυτή αποτελεί το πιο κρίσιμο μέρος της διαδικασίας νομιμοποίησης για του εγκληματίες, διότι υπάρχει μεγάλος κίνδυνος ανίχνευσης του. Με την ολοκλήρωση της τοποθέτησης ο κίνδυνος αυτό μειώνεται συνεχώς και τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες δεν έχουν πλέον τη μορφή χρήματος.

2. Η φάση της διαστρωμάτωσης (layering stage)

Στόχος των εγκληματιών κατά τη φάση αυτή είναι η αποστασιοποίηση τους από την αρχική τοποθέτηση των παράνομων ποσών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και απόκρυψη της πηγής προέλευσης τους. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση πολύπλοκων χρηματοοικονομικών συναλλαγών, που περιλαμβάνουν διάφορες χώρες, πρόσωπα, εταιρείες και λογαριασμούς. Επιπλέον για να δυσχεραίνουν το έργο των διωκτικών αρχών, επιλέγονται χώρες που εμπίπτουν στην κατηγορία των φορολογικών παραδείσων ή χώρες με πολύ αυστηρό πλαίσιο για το απόρρητο των συναλλαγών.

3. Η φάση της ολοκλήρωσης (integration stage)

Σε αυτή τη φάση του μοντέλου τα νομιμοποιημένα έσοδα επανατοποθετούνται σε άλλες επενδύσεις. Αυτό μπορεί να επιτυγχάνεται με επενδύσεις στην αγορά ακινήτων, σε πολυτελή αγαθά ή και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Το στάδιο αυτό είναι απαραίτητο, καθώς με την απλή συγκάλυψη των παράνομων περιουσιακών στοιχείων σε κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα δεν εξασφαλίζεται η αποφυγή αντίχενυσης τους από τις αρχές. Η συνεχής επανεπένδυση των περιουσιακών στοιχείων και η ροή μεταξύ διαφορετικών λογαριασμών μειώνει τον κίνδυνο απώλειας του και την ενσωμάτωση τους στη νόμιμη οικονομία.

1.5.2 Τρόποι

Οι μέθοδοι νομιμοποίησης που χρησιμοποιούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να ποικίλλουν λόγω διαφόρων παραγόντων, όπως το μέγεθος της οργάνωσης, το βαθμό εποπτείας των χρηματοπιστωτικών οργανισμών στις περιοχές που δρουν, δικτύωση, εθνική νομοθεσία και τα μέτρα αντιμετώπισης. Οι μέθοδοι αυτοί μπορούν να εμφανίζονται σε διαφορετικά στάδια, ώστε οι εγκληματίες να βρίσκονται μπροστά από τις διωκτικές αρχές. Κάποιες μπορεί να χρησιμοποιούνται μόνο σε ένα στάδιο, ενώ άλλες σε όλα. Στην παρούσα ενότητα γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων μεθόδων, με έμφαση σε αυτές που μπορεί να συναντήσουμε στον τομέα του τουρισμού. Στόχος είναι να αποκτήσουμε μια βασική εικόνα αυτών, ώστε να διευκολύνουμε τη συζήτηση που θα ακολουθήσει στα παρακάτω κεφάλαια για τη σχέση του τουρισμού με το ξέπλυμα χρήματος και την αποτελεσματικότητα των μέτρων στον τομέα.

Μια βασική κατηγοριοποίηση όταν αναφερόμαστε στις τεχνικές νομιμοποίησης είναι μεταξύ άμεσης και έμμεσης διοχέτευσης των παράνομων εσόδων στη νόμιμη οικονομία (Καραδήμας et al, 2015). Ξεκινώντας με την άμεση διοχέτευση διακρίνουμε δύο σημαντικές τεχνικές, οι οποίες εντοπίζονται στο στάδιο της τοποθέτησης.

Την πρώτη τεχνική αποτελεί η φυσική μεταφορά του παράνομου χρήματος¹². Αναφερόμαστε σε διασυνοριακή μεταφορά, όπου τελικό προορισμό μπορεί να αποτελεί ένας φορολογικός παράδεισος ή μια χώρα με χαμηλό βαθμό εποπτείας του

¹² FATF 2015, Money Laundering Through the Physical Transportation of Cash

χρηματοπιστωτικού συστήματος, ώστε τα χρήματα να κατατεθούν εύκολα σε κάποιο τραπεζικό λογαριασμό (FATF, 2015). Αν και ο διασυνοριακός έλεγχος εντατικοποιείται, η μεταφορά μικρών και μεγάλων ποσών χρήματος είναι δυνατή και στις μέρες μας. Το διεθνές εμπόριο και η ελεύθερη πρόσβαση σε πληθώρα αγορών αποτελούν μερικούς μόνο από τους ενθαρρυντικούς παράγοντες αυτής της τεχνικής. Η φυσική μεταφορά χρημάτων είναι δυνατή και μέσω εξω-τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως η Western Union, που διαχειρίζεται το μεγαλύτερο όγκο εξω-τραπεζικών χρηματικών μεταφορών (US Money Laundering threat assessment, 2005). Η τεχνική αυτή περιλαμβάνει συνήθως ισχυρά νομίσματα, όπως το δολάριο Αμερικής ή το ευρώ, τα οποία μπορούν να μεταφέρονται και μέσω εμπορευμάτων ή αλληλογραφίας (FATF 2015).

Η δεύτερη τεχνική, από την κατηγορία της άμεσης διοχέτευσης, είναι η μέθοδος του μυρμηγκιού ή κατακερματισμού (smurfing). Πρόκειται για μια σχετικά απλή μέθοδο, η οποία ουσιαστική βασίζεται στη διάσπαση του παράνομου χρηματικού ποσού σε μεγάλο όγκο συναλλαγών, όπου το ποσό κάθε συναλλαγής δεν υπερβαίνει το όριο αναφοράς στις αρμόδιες αρχές. Η τεχνική του κατακερματισμού, περιλαμβάνει άτομα πέραν υποψίας τα οποία προβαίνουν σε τραπεζικές καταθέσεις σε λογαριασμούς τρίτων, οι οποίοι επαναλαμβάνουν τη διαδικασία αυτή. Μετά από μεγάλο αριθμό συναλλαγών, τα ποσά καταλήγουν στους λογαριασμούς του πραγματικού δικαιούχου. Ο τεράστιος όγκος συναλλαγών, συμμετεχόντων και τραπεζικών ιδρυμάτων καθιστά σχεδόν αδύνατη την παρακολούθηση και ταυτοποίηση τους (Baker 2005). Τα στοιχεία που προκύπτουν από υποθέσεις που έχουν εκδικαστεί στις ΗΠΑ, αποκαλύπτουν ένα τεράστιο αριθμό διαμεσολαβητών και ευρεία διάδοση τη εν λόγω τεχνικής.

Η έρευνα του Biersteker (2011) δείχνει πως αυτές οι δύο τεχνικές άμεσης διοχέτευσης των παράνομων εσόδων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελούν τις κυριότερες μορφές νομιμοποίησης για τις τρομοκρατικές οργανώσεις.

Προχωρώντας στη δεύτερη κατηγορία, την έμμεση διοχέτευση, διακρίνουμε πληθώρα τεχνικών οι οποίες μπορούν εν δυνάμει να χρησιμοποιηθούν και στον τουριστικό τομέα. Καθώς ολοένα και περισσότερες χώρες υιοθετούν μέτρα αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων και αυστηρότερη εποπτεία των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, οι εγκληματίες που θέλουν να αποκρύψουν τα παράνομα ποσά τους καλούνται να

χρησιμοποιήσουν τεχνικές που είτε διαφεύγουν των ελεγκτικών αρχών είτε παρουσιάζουν μικρότερο ρίσκο ελέγχου.

Στο στάδιο της τοποθέτησης, μία πρώτη μέθοδος άξια αναφοράς, είναι οι ταξιδιωτικές επιταγές. Αποτελούν πρόσφορο μέσο καθώς τα μετρητά μετατρέπονται σε επιταγές από φερέγγυους πιστωτικούς οργανισμούς, μεταφέρονται πολύ εύκολα και δεν εγείρουν υποψίες (Unger, 2007).

Τα καζίνο αποτελούν άλλο ένα πολύ διαδεδομένο μέσο νομιμοποίησης, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο στη φάση της τοποθέτησης όσο και στη φάση της ολοκλήρωσης. Κατά τη φάση της τοποθέτησης, τα μετρητά μετατρέπονται σε μάρκες και στη συνέχεια οι μάρκες εξαργυρώνονται, λαμβάνοντας μια επιταγή με εκδότη το καζίνο. Η επιταγή κατατίθεται σε κάποιο τραπεζικό λογαριασμό, όπου αιτιολογείται ως κέρδη τυχερών παιχνιδιών. Αντίστοιχα, στη φάση της τοποθέτησης, η εγκληματική οργάνωση επενδύει τα νομιμοποιημένα ποσά της στην αγορά ή εκ νέου ίδρυση ενός καζίνο. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να συνεχίσει απρόσκοπτα το ξέπλυμα μαύρου χρήματος επαναλαμβάνοντας τον κύκλο της τοποθέτησης ή εμφανίζοντας τα ποσά ως κέρδη της επιχείρησης. Η εμφάνιση κερδών μπορεί να συνεπάγεται την καταβολή φόρων, αλλά η «ζημιά» μπορεί να είναι ανεκτή εφόσον συνεχίζεται ανενόχλητα η διαδικασία της νομιμοποίησης. (Unger, 2007)

Συνεχίζοντας με τις σημαντικότερες μεθόδους στο στάδιο της συσσώρευσης, μια πρώτη μέθοδος άξια αναφοράς είναι οι ανταποκρίτριες τράπεζες. Βάσει συμφωνιών αυτές οι τράπεζες εκτελούν μια σειρά συναλλαγών για τράπεζες που δεν έχουν φυσική παρουσία στη χώρα. Οι συναλλαγές αυτές εκτελούνται χωρίς ιδιαίτερο έλεγχο των εντολών ή της φύσης της συναλλαγής, γεγονός που εκμεταλλεύονται οι εγκληματίες για τη διακίνηση των κεφαλαίων τους.

Στον τραπεζικό τομέα έχει παρατηρηθεί μια σειρά χρηματοοικονομικών προϊόντων και τεχνικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Για παράδειγμα οι τραπεζικές επιταγές, δάνεια χαμηλού επιτοκίου, συλλογικοί λογαριασμοί και άλλα. Σύμφωνα με τη FATF (2005) έχει παρατηρηθεί η χρήση επιταγών για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Καθώς ο βαθμός εποπτείας των επίσημων χρηματοπιστωτικών οργανισμών ολοένα και αυξάνεται, ώστε να εντοπίζονται

και να ταυτοποιούνται ύποπτες συναλλαγές, δε θα γίνει εκτεταμένη αναφορά στις τραπεζικές υπηρεσίες όπου μπορεί να συγκαλύπτονται μηχανισμοί νομιμοποίησης.

Από την άλλη πλευρά ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν όλοι οι μηχανισμοί εκτός τραπεζικού συστήματος, που ανήκουν στη νόμιμη οικονομία αλλά διαφεύγουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό των μέτρων που λαμβάνονται κατά τις νομιμοποιήσεις. Τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος μπορούν να παίξουν διττό ρόλο, τόσο στη μετατροπή μετρητών στο επιθυμητό νόμισμα όσο και στη φάση της ολοκλήρωσης, όπου τα μετρητά μπορούν να εμφανίζονται ως κέρδη της επιχείρησης (FATF 2010). Ασφαλιστήρια συμβόλαια ή πλαστά έγγραφα και συμβόλαια δύναται επίσης να χρησιμοποιηθούν μεταξύ εταιρειών ιδιοκτησίας των ξεπλυματιών, ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους μέσω φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής.

Εικονικές συναλλαγές με υπαρκτές εταιρείες αλλά και εταιρείες «βιτρίνα» εμφανίζονται με σκοπό να δικαιολογήσουν ποσά από παράνομες ενέργειες. Οι εταιρείες «βιτρίνα», δηλαδή εταιρείες χωρίς φυσική παρουσία, εδρεύουν σε φορολογικούς παραδείσους ή με πολύ χαμηλό βαθμό ελέγχου, δεν απασχολούν προσωπικό και κατά πλείστων εκπροσωπούνται από κάποιον πληρεξούσιο. Έτσι επιτυγχάνεται αφενός η απόκρυψη των στοιχείων του πραγματικού δικαιούχου και αφετέρου η υποτιμολόγηση ή υπερτιμολόγηση των αγοροπωλησιών της εταιρείας (Καραδήμας et al, 2015).

Πέρα από το επίσημο τραπεζικό σύστημα και την αγορά συναλλάγματος έχουν αναπτυχθεί ανεπίσημα κανάλια για τη μεταφορά χρημάτων. Τα κανάλια αυτά χρησιμοποιούνται κυρίως σε χώρες της Ασίας και έχει εξακριβωθεί ότι χρησιμοποιούνται και από το οργανωμένο έγκλημα (Passas 2005).

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο των τριών φάσεων, πέραν των μεθόδων που αναφέρθηκαν παραπάνω, συναντάμε επιπλέον τεχνικές με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Για παράδειγμα, η αγορά ακινήτων (real estate) έχει απασχολήσει ιδιαίτερα ως τομέας υψηλού κινδύνου για την τέλεση νομιμοποίησης. Η επένδυση σε ακίνητα αποτελεί διαχρονικά σταθερή επένδυση, όπου η αγορά μπορεί να πραγματοποιηθεί με μετρητά και το ακίνητο να πουληθεί μελλοντικά για μια σύννομη αύξηση της περιουσίας (Unger 2007).

2. Οικονομική ανάπτυξη και νομιμοποίηση εσόδων

2.1 Εισαγωγή

Η σχέση της οικονομικής ανάπτυξης με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει απασχολήσει πλήθος ερευνητών παγκοσμίως. Όπως διαφαίνεται από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, πρόκειται για μια πολύπλευρη σχέση στην οποία ανάλογα τη φύση της έρευνας μπορούν να συμπεριλαμβάνονται πολλοί παράγοντες.

Στο παρόν κεφάλαιο αρχικά παρουσιάζεται η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και ο συνηθέστερος τρόπος μέτρησης αυτής. Στη συνέχεια ερευνάτε η σχέση της με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον ερευνάτε η σχέση της με τον τουριστικό τομέα ώστε να κατανοήσουμε τη συμβολή του σε αυτή, τόσο μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία όσο και στην περίπτωση της Ελλάδας. Η συνοπτική παρουσία αυτών των σχέσεων κρίνεται απαραίτητη, καθώς θα συμβάλλει στην ολοκληρωμένη κατανόηση των ερευνητικών υποθέσεων και στην κριτική ανάλυση.

2.2 Ορισμός οικονομικής ανάπτυξης

Ως οικονομική ανάπτυξη ορίζεται η «αύξηση της παραγωγικής ικανότητας και της παραγωγής μιας χώρας με ρυθμό υψηλότερο από την αύξηση του πληθυσμού της»¹³. Η έννοια της ανάπτυξης πρέπει να νοείται μέσα από αυξήσεις τόσο των εξαγωγών όσο και της εγχώριας κατανάλωσης. Πολλές φορές χρησιμοποιείται ο όρος μεγέθυνση έναντι της ανάπτυξης και αντίστροφα. Ο όρος οικονομική ανάπτυξη είναι ποιοτικός δείκτης και προϋποθέτει τη μεγέθυνση.

Ως προς τη μέτρηση της ανάπτυξης, η πιο γνωστή μέθοδος είναι με τη χρήση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Το ΑΕΠ, εκφράζει το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα σε μια συγκεκριμένη περίοδο, συνήθως ένα έτος. Επιπλέον το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αποτελεί δείκτη οικονομικών επιδόσεων και χρησιμοποιείται ευρέως για τη μέτρηση της οικονομικής ευημερίας και για τη σύγκριση μεταξύ χωρών (OECD, 2017). Οι διαφωνίες στις θεωρητικές προσεγγίσεις και τη

¹³ Economic Development and Financial Stability [Economic Development and Financial Stability in: IMF Staff Papers Volume 1953 Issue 002 \(1953\)](#)

διαθέσιμη βιβλιογραφία ως προς τις αδυναμίες ή παραλείψεις του ΑΕΠ ως την πιο αξιόπιστη μέθοδο παρουσίασης της οικονομικής ανάπτυξης δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσης εργασίας, για αυτό δεν κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω εμβάθυνση στη σχετική βιβλιογραφία.

2.3 Σχέση οικονομικής ανάπτυξης και νομιμοποίησης εσόδων

Πλήθος ερευνών προσπαθούν να υπολογίσουν το μέγεθος της επίδρασης του ξεπλύματος στην οικονομική ανάπτυξη, με τη χρήση των διαθέσιμων δεδομένων και οικονομετρικών μοντέλων. Άλλες έρευνες επικεντρώνονται στη μελέτη του φαινομένου σε αναπτυσσόμενες χώρες συνδυάζοντας το με το βαθμό διαφθοράς. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μελέτες που ασχολούνται με τις επιπτώσεις από την εφαρμογή των μέτρων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων στην οικονομική ανάπτυξη. Σε πολλές έρευνες προσπαθούν να εκτιμηθούν οι μακροοικονομικές επιπτώσεις του φαινομένου και η σχέση του με άλλους παράγοντες όπως ο βαθμός διαφθοράς ή ανεξαρτησία των ελεγκτικών αρχών.

Είναι αναμενόμενο πως με την ολοκλήρωση της διαδικασίας της νομιμοποίησης εσόδων, τα χρήματα που επιστρέφουν στην οικονομία αποτελούν εν δυνάμει κεφάλαια για επενδύσεις, κατανάλωση και κατ' επέκταση οικονομική ανάπτυξη (Araujo et al, 1999). Οι περισσότερες θεωρίες αλλά και όλοι οι διεθνείς οργανισμοί υποστηρίζουν πως με την καταπολέμηση του φαινομένου, αποστερούνται κεφάλαια τα οποία θα επανεπενδύονταν σε παράνομες δραστηριότητες. Η διαδικασία της νομιμοποίησης δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, καθώς τα παράνομα κεφάλαια μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσα σε άλλες παράνομες δραστηριότητες.

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικών άρθρων προκύπτει ένα ερώτημα, του οποίου η απάντηση πολλές φορές θεωρείται δεδομένη ή περιττή. Το ερώτημα αφορά το πρόσημο της σχέσης μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και νομιμοποίησης εσόδων. Η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση των σχέσεων που περιγράφονται στην παρούσα εργασία και πως το φαινόμενο της νομιμοποίησης μπορεί να «κρυφτεί» μέσα στη νόμιμη οικονομία, σε τομείς που παρουσιάζουν ισχυρή ανάπτυξη όπως ο τουρισμός.

Η μελέτη των Ofoeda et al (2022), εξετάζει τις επιπτώσεις των μέτρων κατά της νομιμοποίησης στην οικονομική ανάπτυξη και πως επηρεάζουν τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Με τη χρήση δεδομένων από 165 χώρες για το διάστημα μεταξύ 2012 και 2018 καταλήγουν πως τα μέτρα αυτά επηρεάζουν θετικά την ανάπτυξη και σε μεγαλύτερο βαθμό στις χώρες με ισχυρότερο πλέγμα μέτρων. Στην περίπτωση αναπτυσσόμενων κρατών, όπως για παράδειγμα κρατών της Αφρικής, τα στοιχεία δείχνουν τις αρνητικές επιπτώσεις του ξεπλύματος στην οικονομική ανάπτυξη και πως αυτό εξαρτάται από τη δωροδοκία, τη διαφθορά, το οργανωμένο έγκλημα και την αξιοπιστία των διωκτικών αρχών (Slama et al, 2022).

Σε άλλη μελέτη για τη σχέση ξεπλύματος και οικονομικής ανάπτυξης, τα στοιχεία δείχνουν μια θετική σχέση μεταξύ των δύο και πως η αύξηση του πρώτου μπορεί να οδηγήσει σε βραχυχρόνια οικονομική ανάπτυξη (Stancu, 2009). Σύμφωνα με το συγγραφέα, οι διαφορές μεταξύ βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιπτώσεων πρέπει να ληφθούν υπόψη στον σχεδιασμό των μέτρων για την καταπολέμηση του φαινομένου και στη χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει έρευνα που διενεργήθηκε με επίκεντρο την Κολομβία και δεδομένα για την περίοδο 1985-2013. Το μοντέλο παρουσιάζει εκτιμήσεις για το μέγεθος της νομιμοποίησης στη χώρα και τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην οικονομία. Τα αποτελέσματα δείχνουν δύο σημαντικά στοιχεία. Πρώτον, μετά από μία περίοδο συνεχής αύξησης των παράνομων εσόδων ως προς το ΑΕΠ της χώρας έως το 2001, η μείωση που ακολουθεί μέχρι και το 2013 συνάδει με την εφαρμογή του «Plan Colombia», μιας συμφωνίας μεταξύ Κολομβίας και Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής για την καταπολέμηση των καρτέλ ναρκωτικών¹⁴. Δεύτερον την ίδια περίοδο όπου παρατηρείται η μείωση των προσόδων από παράνομες δραστηριότητες η χώρα μπαίνει σε φάση οικονομικής ανάπτυξης (Loayza et al, 2019).

Αντίστοιχα αποτελέσματα δείχνει και η έρευνα για τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων στο Κόσοβο, όπου επιβεβαιώνεται η βιβλιογραφία που υποστηρίζει την αρνητική σχέση μακροοικονομικών δεικτών όπως η ανάπτυξη και ξεπλύματος (Gulhan, 2018). Όπως σημειώνει και σε πρόσφατη έκθεση του το IMF (2023),

¹⁴ CORRUPTION AND PLAN COLOMBIA, [0619_DSP_Colombia_WEB.pdf \(ti-defence.org\)](https://www.ti-defence.org/0619_DSP_Colombia_WEB.pdf)

η νομιμοποίηση εσόδων διαταράσσει την οικονομία και την ανάπτυξη, μέσα από την αποσταθεροποίηση των εισροών και εκροών και της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές και επενδύσεις (IMF, 2023). Σημαντικό ρόλο στη διαφοροποίηση των μακροοικονομικών επιπτώσεων διαδραματίζει η θέση της χώρας στο κύκλο της νομιμοποίησης, δηλαδή αν αποτελεί χώρα προέλευσης, ενδιάμεση ή προορισμού των παράνομων περιουσιακών στοιχείων.

Συνοψίζοντας, η πλειοψηφία των ερευνών και διεθνών οργανισμών υποστηρίζει την αρνητική σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και νομιμοποίησης εσόδων. Αν και υπό ορισμένες συνθήκες μπορεί βραχυχρόνια να συμβαίνει το αντίθετο, αυτό δεν αποτελεί τον κανόνα αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό των καταλληλότερων πολιτικών αντιμετώπισης του φαινομένου.

2.3 Σχέση οικονομικής ανάπτυξης και τουρισμού

Στην τελευταία ενότητα του παρόν κεφαλαίου παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία για τη σχέση τουριστικού τομέα και οικονομικής ανάπτυξης. Η σημασία του τομέα φαίνεται και από τα πρόσφατα στοιχεία του OECD. Πρόκειται για ένα τομέα με συνεχή ανάπτυξη, που αποτελεί το κλειδί για την περαιτέρω ανάπτυξη των υπηρεσιών, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αύξηση των εσόδων από εξαγωγές. Χαρακτηριστικά στην έκθεση του 2022 αναφέρει πως παρά τις παγκόσμιες επιπτώσεις της πανδημίας του COVID και του πολέμου μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, ο τομέας ξεπέρασε τις προσδοκίες σε πολλές χώρες, συμμετέχοντας με 4,4% στο ΑΕΠ, 6,9% στην εργασία και 20,5% στο σύνολο των εξαγωγών υπηρεσιών (OECD, 2022). Σε αντίστοιχες έρευνες του World Travel & Tourism Council (WTTC), τα στοιχεία του 2019 καταδεικνύουν πως στον τουριστικό τομέα λογίζεται το 10,5% των εργασιών και 10,4% του ΑΕΠ παγκοσμίως¹⁵.

Στην περίπτωση της Ελλάδας ο τουρισμός αποτελεί βασικό οδηγό της οικονομίας, με την Ελληνική Στατιστική Αρχή να αναφέρει 31,4 εκατομμύρια αφίξεις για το 2023¹⁶. Το Υπουργείο Τουρισμού είναι υπεύθυνο για τις σχετικές πολιτικές και στρατηγικές, νομοθετικές αλλαγές και τη συνεργασία με άλλα υπουργεία και φορείς, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας, των υπηρεσιών και της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού

¹⁵ [Travel & Tourism Economic Impact | World Travel & Tourism Council \(WTTC\)](#)

¹⁶ Ελληνική Στατιστική Αρχή, [Layout 1 \(statistics.gr\)](#)

τουρισμού. Αναγνωρίζοντας τη σημασία του τομέα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, εκπονούνται στρατηγικά σχέδια στα πλαίσια της ανάπτυξης και βιωσιμότητας του κλάδου. Η γενική συναίνεση πως ο τουρισμός πυροδοτεί την οικονομική ανάπτυξη έχει ευαισθητοποιήσει την πολιτική εξουσία παγκοσμίως (Kasimati, 2015).

Οι έρευνες που μελετούν την προαναφερόμενη σχέση μπορεί να επικεντρώνονται σε διαφορετικά στοιχεία, όπως γεωγραφική θέση, είδος τουρισμού, επιπτώσεις στην οικονομία, εξειδίκευση της χώρας στον τομέα και άλλα. Ανάλογα με το σκοπό και τη μεθοδολογία της εκάστοτε έρευνας, τα αποτελέσματα παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις ως προς τη σημαντικότητα του κλάδου στη συνολική ανάπτυξη της οικονομίας σε μια χώρα ή τη σταθερότητα του (Haller et al, 2020). Οι Lanza et al (2003), παρατηρούν πως χώρες με μεγάλο τουριστικό τομέα επιδεικνύουν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη από το μέσο όρο. Τέλος, αυτό επιβεβαιώνεται και στην ελληνική περίπτωση, όπου ο τουριστικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, τόσο με άμεση εισροή κεφαλαίων και αύξησης των εισοδημάτων αλλά και έμμεσα καθώς συμπαρασύρει και επιπλέον τομείς της οικονομίας.

3. Η νομιμοποίηση στον τουρισμό

3.1 Εισαγωγή

Όπως προκύπτει από τις προηγούμενες ενότητες η έκταση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων απασχολεί σε παγκόσμιο επίπεδο κυβερνήσεις, οργανισμούς και δικωτικές αρχές. Ο κλάδος του τουρισμού περιλαμβάνει πληθώρα υπηρεσιών και αγαθών, καθώς σχετίζεται άμεσα και έμμεσα με το σύνολο άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων. Έχοντας παρουσιάσει τους βασικούς μηχανισμούς και τρόπους που χρησιμοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα, αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος των δυνατοτήτων εξέλιξης του φαινομένου μέσα στην τουριστική βιομηχανία.

Η κατάταξη της Ελλάδας για το 2021, σύμφωνα με το Global Organized Crime Index παρουσιάζει ένα μέσο σκορ 4,93 που την κατατάσσει 14^η μεταξύ των 44 ευρωπαϊκών κρατών ως προς την εγκληματικότητα. Όπως εξηγείται αναλυτικότερα στην ίδια έκθεση, αν και υπάρχουν σε ισχύ μέτρα κατά της νομιμοποίησης και οι δικωτικές αρχές ερευνούν σύνθετες υποθέσεις όπου εμπλέκονται ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος, υπάρχουν τομείς όπου το ρίσκο εμφανίζεται υψηλότερο. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι κατηγορίες: real estate, νύχτα, υπηρεσίες μεταφοράς χρήματος και νομικές υπηρεσίες (Global Organized Crime Index, 2021).

Οι Moore et al (1995), παρουσιάζουν μια γενική περιγραφή της σχέσης μεταξύ εγκλήματος και τουρισμού σημειώνοντας ήδη από τότε την ανεξερεύνητη πολυπλοκότητα αυτής της σχέσης. Προορισμοί που εκλαμβάνονται από τους τουρίστες ως επικίνδυνοι ή παρουσιάζουν υψηλή εγκληματικότητα βιώνουν μειώσεις στον αριθμό επισκεπτών, ειδικά σε περιπτώσεις που οι τουρίστες αποτελούν στόχο εγκληματικών ομάδων. Αντίστοιχα στην πρόσφατη μελέτη των Shchokin et al (2023), για τις επιπτώσεις των ποσοστών εγκληματικότητας στην τουριστική βιομηχανία σε ευρωπαϊκές χώρες, αναδεικνύεται η ανάγκη ανάπτυξης προληπτικών αντεγκληματικών πολιτικών.

Επιστρέφοντας στις τεχνικές άμεσης και έμμεσης διοχέτευσης που αναφέρθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς πως το μέγεθος του τουριστικού τομέα και η πολυπλοκότητα των σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων του με

άλλους τομείς, αγαθά και υπηρεσίες μπορούν να φιλοξενήσουν την πλειονότητα αυτών. Για αυτό το λόγο όλες οι προσπάθειες έρευνας του φαινομένου του ξεπλύματος στον τουριστικό τομέα επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες τεχνικές και παράγοντες που τις επηρεάζουν. Για παράδειγμα, η εφαρμογή μέτρων κατά της νομιμοποίησης σε καζίνο, η σημασία της φήμης για τους τουριστικούς προορισμούς, ο παράγοντας της διαφθοράς στον τομέα και άλλα. Δύο κατηγορίες αποτελούν που, παρά τις νομοθετικές παρεμβάσεις κατά της νομιμοποίησης, φαίνεται να απασχολούν είναι το real estate και οι πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων.

Στις προηγούμενες ενότητες, αρχικά, παρουσιάστηκε το φαινόμενο της νομιμοποίησης, οι μηχανισμοί και τρόποι με τους οποίους μπορεί να εκδηλώνεται. Στην συνέχεια από τη βιβλιογραφική επισκόπηση στην προηγούμενη ενότητα για τις σχέσεις, πρώτον οικονομικής ανάπτυξης και νομιμοποίησης και δεύτερον, οικονομικής ανάπτυξης και τουρισμού, καταλήξαμε στην αρνητική σχέση της πρώτης και στη θετική της δεύτερης.

3.2 Τουρισμός και νομιμοποίηση εσόδων

Στόχος της παρούσης ενότητας είναι αρχικά η παρουσίαση της σχέσης μεταξύ τουρισμού και του φαινομένου της νομιμοποίησης. Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η ανάλυση δύο περιπτώσεων νομιμοποίησης εσόδων στον τουριστικό τομέα, αυτές του real estate και δύο πλατφόρμων τουριστικών καταλυμάτων. Τέλος θα αναφερθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις τόσο στον τομέα όσο και στην ευρύτερη οικονομία.

Η τουριστική βιομηχανία έχει συχνά αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης από το οργανωμένο έγκλημα και τα άτομα με τα οποία συσχετίζεται για την επιδίωξη των εγκληματικών στόχων τους (Norio, 2021). Ιστορικά, συνοριακές περιοχές, τα λιμάνια, αεροδρόμια, ζώνες ελεύθερου εμπορίου και κομβικά σημεία μεταφορών, έχουν στοχοποιηθεί από το οργανωμένο έγκλημα¹⁷. Για παράδειγμα, τα λιμάνια αποτελούν πρωταρχικό στόχο για διακίνηση λαθραίων, όπως ναρκωτικά, διότι λόγω του μεγάλου όγκου εμπορευμάτων και ανθρώπων δυσχεραίνουν τον αποτελεσματικό έλεγχο. Αντίστοιχες ευκαιρίες παρουσιάζονται στον τουρισμό, με το οργανωμένο έγκλημα να εξαπλώνεται μέσω αυτού, ξεπλένοντας και επενδύοντας τα κέρδη του.

¹⁷ UNDOC, WORLD DRUG REPORT 2010

Τα οικονομικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο αποδεικνύουν τη σημαντική συμβολή του τομέα στο ΑΕΠ των χωρών. Παρ' όλα αυτά, οι κυβερνήσεις επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση εγκλημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια στον τομέα του τουρισμού. Στις μακροοικονομικές επιπτώσεις της εγκληματικότητας στον τουρισμό ανήκει η αρνητική εικόνα του προορισμού που μεταφράζεται σε μείωση της τουριστικής ζήτησης (Matakovic et al, 2019). Αναλογιζόμενοι τις επιπτώσεις της αρνητικής φήμης τα τουριστικά κέντρα επιλέγουν να αποκρύπτουν εγκλήματα, γεγονός που δυσχεραίνει το έργο των διωκτικών αρχών (Norio, 2021). Οι επιπτώσεις του εγκλήματος στον τουρισμό έχουν ερευνηθεί σε διάφορες μελέτες, με τα στοιχεία να δείχνουν τις αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα και κατ' επέκταση στη οικονομία (Matakovic et al, 2019). Πλήθος επιχειρήσεων εντάσεως μετρητών, όπως μπαρ, και εστιατόρια μπορούν να χρησιμοποιούνται ως βιτρίνα για ξέπλυμα χρήματος (Ryan, 1993).

Η αναπτυξιακή πορεία του τομέα, παρά τις διεθνείς προκλήσεις, αποτελεί τον κύριο μοχλό οικονομικής μεγέθυνσης σε οικονομίες ισχυρά εξαρτώμενες από αυτόν, όπως στην Ελλάδα. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε το μέγεθος του κλάδου, όχι μόνο ως προς τη συμβολή του στο ΑΕΠ, αλλά ως προς το βαθμό διασυνδέσεων και ευκαιριών για το οργανωμένο έγκλημα.

3.3 Το real estate στην τουριστική βιομηχανία και η νομιμοποίηση εσόδων

Ο τομέας του real estate αποτελεί ένα από τους πιο κερδοφόρους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, και συχνά χρησιμοποιείται στους δείκτες που μετρούν την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας (Kabil et al, 2022). Παρά τις διαφορές στον ορισμό του real estate, η πλειοψηφία των ορισμών περιέχει δύο διαστάσεις: πρώτον τη φυσική διάσταση, όπου αναφερόμαστε στους διάφορους τύπους ακινήτων, γης και στο δικαίωμα χρήσης τους, και δεύτερον στο real estate ως επιχείρηση, όπου περιλαμβάνεται η αγοραπωλησία ακινήτων και η ενοικίαση τους.

Η σχέση real estate και τουρισμού διαμορφώνεται από τον τρόπο με τον οποίο ο ένας τομέας συμβάλλει στον άλλο. Η βιομηχανία του real estate αποτελεί εσωτερικό στοιχείο και σημαντικό στοιχείο των υποδομών της τουριστικής βιομηχανίας (Bardhan et al, 2008). Ο τουρισμός ως κλάδος αποτελείται από διάφορα αλληλένδετα μέρη, που σχηματίζουν

ισχυρούς δεσμούς. Τα μέρη αυτά συνοψίζονται σε πέντε συνιστώσες, οι οποίες σε συνδυασμό με τις δύο διαστάσεις του real estate δείχνουν πως ο ένας τομέας εμπλέκεται μέσα στον άλλο.

Την πρώτη συνιστώσα του τουρισμού αποτελούν τα αξιοθέατα, καθώς είναι το πρώτο πράγμα που έλκει τους τουρίστες. Στο στοιχείο αυτό το real estate συμβάλλει μέσω της δημιουργίας αξιοθέατων, τα οποία περιλαμβάνουν τη χρήση γης και ακινήτων καθώς και τη διαμόρφωση τους. Προχωρώντας στη δεύτερη συνιστώσα, έχουμε τις τουριστικές δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν τον κυριότερο παράγοντα για ένα εξαιρετικό ταξίδι. Όλες αυτές οι δραστηριότητες, όπως καταδύσεις, εκδρομές, φεστιβάλ, χαλάρωση, μπορεί να τελούν υπό τη διαχείριση εταιρειών real estate. Η τρίτη συνιστώσα περιλαμβάνει την πρόσβαση, δηλαδή υποδομές και μέσα τα οποία οι τουρίστες μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε ένα προορισμό. Η σχέση real estate με την τέταρτη συνιστώσα του τουρισμού είναι ξεκάθαρη, και αφορά τη διαμονή. Εδώ περιλαμβάνεται το σύνολο των καταλυμάτων που είναι διαθέσιμα για τους τουρίστες. Την πέμπτη και τελευταία συνιστώσα αποτελούν οι ανέσεις, δηλαδή το σύνολο υπηρεσιών και εγκαταστάσεων που ζητούνται από τους τουρίστες. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν την εστίαση, αθλητικές εγκαταστάσεις, διασκέδαση, ιατρικές υπηρεσίες και άλλα. Η βελτίωση τους επηρεάζει θετικά την τουριστική βιομηχανία αλλά και την υπόλοιπη αγορά ακινήτων (Bardhan et al, 2008).

Αξίζει να σημειωθεί πως η σχέση μεταξύ των δύο κλάδων είναι αμφίδρομη και ο κάθε κλάδος μπορεί να επηρεάσει τον άλλο με άμεσο και έμμεσο τρόπο. Για παράδειγμα, η ύπαρξη πολλών τουριστικών ανέσεων σε μια περιοχή μπορεί να συμπαρασύρει θετικά την αξία των μη τουριστικών ακινήτων. Αντίθετα, η ύπαρξη σημαντικών μη τουριστικών υποδομών σε μια περιοχή μπορεί να υποστηρίξει τουριστικές δραστηριότητες και να συμβάλλει στην άνθηση του τουρισμού της περιοχής. Η ισχυρή σχέση μεταξύ τουρισμού και real estate οδήγησε στην εμφάνιση του όρου “tourism real estate” στην Κίνα τη δεκαετία του 1990 (Tsai et al, 2015). Περιλαμβάνει τη δημιουργία τουριστικών υποδομών μεγάλης κλίμακας μαζί με κατοικίες, υπό την υπόθεση ότι θα αυξηθεί η αξία τους.

Έχοντας παρουσιάσει συνοπτικά τους ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των δύο κλάδων είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς γιατί το real estate αποτελεί μια από τις πιο προτιμητέες επιλογές του οργανωμένου εγκλήματος για την απόκρυψη παράνομων εσόδων και τη

μεταφορά τους. Ανάμεσα στους λόγους που κάνουν τόσο ελκυστική την αγοραπωλησία ακινήτων για τις ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος είναι: η υψηλή αξία τους, η πιθανότητα αυτή να αυξηθεί ακόμη περισσότερο και οι δυνατότητες απόκρυψης της πραγματικής ιδιοκτησίας (OECD, 2019). Το real estate μέσα στον κύκλο της νομιμοποίησης, παίζει σημαντικό ρόλο στο τρίτο στάδιο, καθώς με την αγοραπωλησία του ακινήτου το βρώμικο χρήμα ενσωματώνεται στη νόμιμη οικονομία (European Parliament Briefing, 2019).

Στον οδηγό του OECD για τις φορολογικές αρχές, έχουν αναγνωριστεί οι παρακάτω τεχνικές, μέσα από τις οποίες μπορεί να εκδηλώνονται σχήματα νομιμοποίησης εσόδων:

- **Αγορά ακινήτου:** στην αγορά ακινήτου ο εγκληματίας θα επιχειρήσει να «ξεπλύνει» έσοδα, προσφέροντας ένα μέρος της συνολικής αξίας του ακινήτου σε μετρητά. Εναλλακτικά, η αγορά μπορεί να γίνει από υπεράκτια εταιρεία (offshore), όπου οι μέτοχοι και η προέλευση των χρημάτων είναι άγνωστοι.
- **Χρηματοδότηση ακινήτου:** μια δημοφιλής μέθοδος νομιμοποίησης μέσω χρηματοδότησης δανείου. Ο εγκληματίας ουσιαστικά δανείζεται τα χρήματα του, μέσα από τη σύναψη δανείου με τρίτο πρόσωπο ή offshore εταιρία.
- **Ανακαίνιση:** ο ιδιοκτήτης του ακινήτου χρηματοδοτεί την ανακαίνιση με χρήματα από παράνομες δραστηριότητες.
- **Πώληση:** με την πώληση ακινήτου σε offshore ή τρίτο πρόσωπο, σε τιμή πολύ μεγαλύτερη της πραγματικής αξίας δημιουργείται ένα νόμιμο φαινομενικό κέρδος.
- **Απόκρυψη πραγματικής ιδιοκτησίας:** Οι εγκληματίες θα προσπαθήσουν να αποκρύψουν τα στοιχεία τους και την πηγή των εσόδων που χρησιμοποιήθηκαν για την αγορά του ακινήτου. Η ανωνυμία τους μπορεί να εξασφαλισθεί χρησιμοποιώντας τρίτα πρόσωπα ως ιδιοκτήτες του ακινήτου. Αντίστοιχα, η απόκρυψη της προέλευσης των χρημάτων μπορεί να γίνει μέσω λογαριασμών τρίτων ή εταιρικών λογαριασμών υπό τη διαχείριση συμβολαιογράφων και δικηγόρων.
- **Χρήση του ακινήτου:** τα πολυτελή ακίνητα μπορούν να ενοικιάζονται με τα συμβόλαια σε ονόματα τρίτων αλλά να χρησιμοποιούνται από τον εγκληματία-ιδιοκτήτη. Το ενοίκιο πληρώνεται σε μετρητά, από τα παράνομα έσοδα της οργάνωσης (OECD, 2019: 47-49).

Σε ότι αφορά πιθανούς δείκτες που μπορεί να υποδεικνύουν τα παραπάνω σχήματα νομιμοποίησης, στον ίδιο οδηγό του OECD (2019) αναφέρονται έξι κατηγορίες:

- 1) **Ασυνήθης μέρη:** οι εμπλεκόμενοι μπορεί να ανήκουν σε εγκληματικό δίκτυο ή δεν υπάρχει διαφάνεια στην ιδιοκτησία των νομικών οντοτήτων που εμπλέκονται.
- 2) **Ασυνήθη ιδιοκτησία:** αδιαφανής ιδιοκτησία, έλλειψη εισοδήματος σε σχέση με την τιμή αγοράς του ακινήτου, πρόσωπα με ποινικό μητρώο, κοινωνικά δίκτυα εγκληματιών και γρήγορα αναπτυσσόμενα χαρτοφυλάκια.
- 3) **Ασυνήθεις συναλλαγές:** τιμές εντελώς διαφοροποιημένες από πρότερες συναλλαγές και την τιμή της αγοράς, υψηλά κέρδη σε πολύ μικρό διάστημα ιδιοκτησίας.
- 4) **Ασυνήθη χρηματοδότηση:** περιλαμβάνει την προέλευση των κεφαλαίων, δανειστές, δανειολήπτες, συμβάσεις και τα αποτελέσματα της χρηματοδότησης.
- 5) **Ασυνήθης κάτοχος ή χρήστης:** έλλειψη εισοδήματος σε σχέση με την πραγματική αξία αγοράς του ακινήτου ή ενοικίασής του, πρόσωπα με ποινικό μητρώο.
- 6) **Ασυνήθη έγγραφα:** εξαιρετικά απίθανα έγγραφα τα οποία δεν μπορούν να ταυτοποιηθούν.

Παράδειγμα ενός σχήματος νομιμοποίησης με τη χρήση ακινήτου, αποτελεί η αλλαγή ιδιοκτησίας (property flipping). Αυτή η μέθοδος περιλαμβάνει δύο ή και περισσότερες συναλλαγές σε σχέση με το ίδιο ακίνητο και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ο αγοραστής-εγκληματίας πληρώνει μεγαλύτερη τιμή για την αγορά, σε σχέση με την αναγραφόμενη τιμή στο συμβόλαιο αγοράς. Στη συνέχεια πουλά το ακίνητο στην τιμή που πραγματικά πλήρωσε, παρουσιάζοντας τη διαφορά ως νόμιμα κέρδη. Ως αποτέλεσμα τα μετρητά του νομιμοποιήθηκαν και εμφανίζονται ως νόμιμες καταθέσεις (OECD, 2019).

Σε ακραίες περιπτώσεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και real estate στον τουρισμό, που έχουν αναφερθεί, ανήκουν ξενοδοχεία που ελέγχονται εξ' ολοκλήρου από εγκληματικές οργανώσεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις η νομιμοποίηση διενεργείται σε όλες τις φάσεις, από την κατασκευή ή αγορά του ξενοδοχείου, την ανακαίνιση του και την εικονική λειτουργία του με ψεύτικες κρατήσεις. Όλα αυτά χρηματοδοτούνται επί το πλείστον με μετρητά από τις παράνομες δραστηριότητες της οργάνωσης, οι οποίες όπως θα δούμε και παρακάτω χρησιμοποιούν τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες για να συνεχίσουν το ξέπλυμα (OCCRP, 2019).

3.4 Πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων και νομιμοποίηση εσόδων

Οι πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων αποτελούν εργαλείο τόσο για τα καταλύματα που συμπεριλαμβάνονται σε αυτές όσο και για τους χρήστες και εν δυνάμει τουρίστες-

πελάτες. Τα τελευταία χρόνια με την αύξηση των χρηστών τέτοιου είδους υπηρεσιών έχουν αναδυθεί νέου είδους απάτες.

Δύο από τις πιο γνωστές πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων αποτελούν η Booking.com και η Airbnb. Αναφορικά η Booking.com για το 2023 αριθμεί: κέρδη 4,3 δισεκατομμύρια δολάρια, συνολική αξία συναλλαγών 150,6 δισεκατομμύρια δολάρια και 120 εκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως¹⁸. Αντίστοιχα η Airbnb για το 2023 αριθμεί: κέρδη 4,8 δισεκατομμύρια δολάρια, συνολική αξία συναλλαγών 73,3 δισεκατομμύρια δολάρια και 265 εκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως¹⁹.

Οι δύο εταιρίες διαφοροποιούνται σε πολλά σημεία, όπως οι προμήθειες που χρεώνουν, οι υπηρεσίες που παρέχουν πέρα από την εύρεση και κράτηση ενός καταλύματος, εξυπηρέτηση πελατών και άλλα. Η ραγδαία αύξηση του αριθμού χρηστών και των συνολικών κρατήσεων τα τελευταία χρόνια αποδεικνύει πως τέτοιου είδους πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων αποτελούν εξαιρετικά δημοφιλή τρόπο για την οργάνωση διακοπών από τους τουρίστες. Η ευκολία χρήσης των εφαρμογών, ευκολία στην πληρωμή, η επιλογή καταλυμάτων βάσει προσωπικών προτιμήσεων, οι πολιτικές κράτησης και ακυρώσεων αποτελούν μερικά μόνο από τα πολλά πλεονεκτήματα που προσφέρουν στους χρήστες (Arzoumanidis et al, 2022).

Η θετική οικονομική πορεία των τέτοιου είδους πλατφόρμων, όπως ήταν αναμενόμενο, δεν πέρασε απαρατήρητη από τους εγκληματίες οι οποίοι αναλογιζόμενοι το μέγεθος των δυνατοτήτων ανακάλυψαν πολύ γρήγορα νέους τρόπους για να ξεπλύνουν τα χρήματα τους απαρατήρητοι. Το μέγεθος των χρηστών παγκοσμίως, η δυνατότητα ηλεκτρονικών κρατήσεων και πληρωμών διευκολύνει τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος, παρέχοντας πλήθος τεχνικών για τη νομιμοποίηση εσόδων. Δεδομένου του όγκου ηλεκτρονικών συναλλαγών οι πλατφόρμες αποτελούν στόχο των hacker, που είτε δημιουργώντας ψεύτικους λογαριασμούς είτε κλέβοντας προσωπικά στοιχεία και στοιχεία ηλεκτρονικών πληρωμών επιδιώκουν να εξαπατήσουν τους τουρίστες²⁰. Σε πολλές

¹⁸ [Booking Revenue and Usage Statistics \(2024\) - Business of Apps](#)

¹⁹ [Airbnb Revenue and Usage Statistics \(2024\) - Business of Apps](#)

²⁰ [Hackers Are Targeting Booking.com With a Sophisticated Scam. Here's What You Need to Know \(fodors.com\)](#)

περιπτώσεις, έχουν γίνει αναφορές για διάφορα σχήματα νομιμοποίησης εσόδων στον Τύπο, περιγράφοντας εμπειρίες χρηστών ή παθόντων (Hotel Association of New York).

Προτού αναφερθούμε σε παραδείγματα τεχνικών νομιμοποίησης μέσω των πλατφόρμων τουριστικών καταλυμάτων, αξίζει να αναφέρουμε συνοπτικά τα μέτρα τα οποία έχουν λάβει οι δύο εταιρίες για να αποτρέψουν τέτοιου είδους εγκλήματα. Και οι δύο εταιρίες προτείνουν στους χρήστες τους μια σειρά μέτρων και οδηγιών που πρέπει να ακολουθήσουν για να αποφύγουν απάτες ή τη νομιμοποίηση εσόδων μέσω του καταλύματος τους. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν κανόνες στην επικοινωνία με τον πελάτη, τους τρόπους πληρωμής και τις περιπτώσεις που πρέπει να αναφερθούν ως ύποπτες (Airbnb). Βασική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο πλατφόρμων στους αποδεκτούς τρόπους πληρωμής, είναι ότι η Booking.com ακόμη δέχεται τα μετρητά ενώ για την Airbnb αποτελούν παραβίαση των συμφωνηθέντων όρων²¹.

Επιπλέον η Airbnb με τη χρήση συστημάτων ασφαλείας που αξιολογούν μια σειρά κριτηρίων είναι σε θέση να εντοπίζει ψεύτικες αγγελίες. Η πληρωμή για το κατάλυμα στέλνεται στον ιδιοκτήτη μόνο μετά την ημερομηνία έναρξης της κράτησης και αυτόματα αποκρύπτει προσωπικά στοιχεία, όπως λογαριασμούς ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και αριθμών τηλεφώνων²². Δεδομένου ότι στη συγκεκριμένη πλατφόρμα συμμετέχουν τόσο οι πάροχοι καταλυμάτων όσο και οι εν δυνάμει πελάτες, τα μέτρα ασφαλείας εξειδικεύονται για τις δύο κατηγορίες.

Αντίστοιχα στην περίπτωση της Booking.com, η εταιρία παρέχει μια σειρά από κριτήρια για την αναγνώριση πιθανής απάτης. Ενδεικτικά αναφέρουμε: λανθασμένα στοιχεία πληρωμής, ασυνήθης διάρκεια κράτησης, αλλαγές στην κράτηση, κρατήσεις της τελευταίας στιγμής και άλλα²³. Στους ιδιοκτήτες των καταλυμάτων προτείνει τη χρήση μέτρων ελέγχου και προέγκρισης των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, την απαίτηση προπληρωμής και την αναφορά ύποπτων κρατήσεων ή μη έγκυρων καρτών.

Το εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι με ποιου μηχανισμού επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση εσόδων όταν βρίσκονται σε ισχύ μέτρα ασφαλείας και στις δύο

²¹ [Payments and payouts - Airbnb Help Center](#)

²² [What we're doing to prevent fake listing scams \(airbnb.com\)](#)

²³ [Understanding, detecting and reporting fake reservations | Booking.com for Partners](#)

πλατφόρμες. Για να απαντήσουμε στο ερώτημα θα παραθέσουμε παραδείγματα με τις σημαντικότερους μηχανισμούς που έχουν εντοπιστεί. Μια πρώτη παρατήρηση ως προς τις τεχνικές που έχουν αναγνωριστεί είναι πως η συμμετοχή του καταλύματος ή του οικοδεσπότη στην εγκληματική πράξη δεν είναι απαραίτητη. Η πρώτη τεχνική που έχει αναφερθεί περιλαμβάνει τη χρήση κλεμμένων τραπεζικών καρτών ή στοιχείων ηλεκτρονικών πληρωμών για την πληρωμή ενός καταλύματος. Το κατάλυμα μπορεί να ανήκει στον εγκληματία ή σε τρίτο πρόσωπο που έναντι αμοιβής έχει συμφωνήσει στη χρήση του από αυτόν ή για σκοπούς νομιμοποίησης²⁴. Ουσιαστικά φαίνεται να έχει πληρωθεί μια υπηρεσία για ένα πελάτη που δεν υπάρχει²⁵.

Μια δεύτερη τεχνική αποτελεί η πληρωμή με μετρητά για ένα κατάλυμα, συνήθως πολυτελές, το οποίο είναι υπό την ιδιοκτησία του οργανωμένου εγκλήματος ή συνεργαζόμενων προσώπων. Η κράτηση γίνεται από τον ίδιο τον εγκληματία με χρήση ψεύτικων προφίλ ο οποίος ξεπλένει απευθείας τα μετρητά που έχει αποκτήσει από παράνομες δραστηριότητες. Σε αυτήν την περίπτωση το ποσό μπορεί να διατηρηθεί ως μετρητά ή να κατατεθεί σε τραπεζικό λογαριασμό του επιχειρηματία-ιδιοκτήτη, καθώς αποτελεί έσοδο. Ανάλογα τους όρους που έχει αποδεχτεί κάθε κατάλυμα για την επιστροφή χρημάτων σε περίπτωση ακύρωσης κράτησης, οι περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν μπορούν να γίνουν και εν αγνοία των καταλυμάτων.

Παραλλαγή αυτής της τεχνικής αποτελεί η δημιουργία πολλών κρατήσεων από την εγκληματική οργάνωση σε συνεργαζόμενα καταλύματα, πληρωμή με μετρητά και στη συνέχεια ακύρωση των κρατήσεων έναντι επιστροφής του ποσού μείον της προμήθειας ακύρωσης ή την συμφωνηθείσα προμήθεια των συνεργαζόμενων προσώπων. Η ίδια τεχνική μπορεί να ολοκληρωθεί και με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών, καθώς το ζητούμενο για τους σκοπούς της νομιμοποίησης είναι η έκδοση της επιστροφής από το κατάλυμα. Σε συνδυασμό με την προηγούμενη τεχνική, μπορούν να εναλλάσσονται, δημιουργώντας μια εσφαλμένη εικόνα κανονικότητας στις ελεγκτικές αρχές.

²⁴ [How To Launder Money With Using Uber and Airbnb? - Sanction Scanner](#)

²⁵ [Cooking the Bookings? How Airbnb Became Entangled in a Transaction Laundering Scandal \(finextra.com\)](#)

Επιπλέον, παρά τα μέτρα ασφαλείας που λαμβάνουν και οι δύο εταιρίες για την αποφυγή ψεύτικων καταχωρήσεων καταλυμάτων και προφίλ, υπάρχει πάντα η περίπτωση αυτά να έχουν διαφύγει των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Αυτό σημαίνει πως οι εγκληματίες μπορούν να εντείνουν τις συναλλαγές για σκοπούς ξεπλύματος ή να προσφέρουν την υπηρεσία σε τρίτους. Στην περίπτωση της Booking.com, οι τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στις υπόλοιπες υπηρεσίες που προσφέρει όπως ενοικίαση αυτοκινήτου ή αγορά αεροπορικού εισιτηρίου.

Στην περίπτωση της Ελλάδας και οι δύο πλατφόρμες είναι υποχρεωμένες να δηλώνουν απευθείας στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων όλα τα στοιχεία των κρατήσεων τους για φορολογικούς σκοπούς. Εκμεταλλευόμενη την ισχυρή ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στη χώρα μας και αναγνωρίζοντας τα κενά στην προστασία του από μηχανισμούς νομιμοποίησης, οι εγκληματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις προαναφερθείσες τεχνικές για να ξεπλύνουν τα χρήματα τους καλύπτοντας ταυτόχρονα τα ίχνη τους.

3.5 Οικονομικές επιπτώσεις

Οι οικονομικές επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων απασχολούν ένα μεγάλο κομμάτι ερευνών παγκοσμίως. Η μελέτη των επιπτώσεων στην οικονομία σε συνδυασμό με μια σειρά δεικτών και παραγόντων, με την ακριβή ποσοτικοποίηση τους είναι αδύνατη. Η τεχνολογική εξέλιξη και η παγκοσμιοποίηση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, διεύρυνε τους τρόπους δράσης του οργανωμένου εγκλήματος ως προς τη νομιμοποίηση των παράνομων προσόδων τους. Η αδυναμία ακριβής και έγκαιρης ταυτοποίησης του φαινομένου συνεπάγεται την αδυναμία προστασίας του κοινωνικοοικονομικού συστήματος και περαιτέρω επιπτώσεις σε μακροοικονομικούς δείκτες, όπως η οικονομική ανάπτυξη (European Parliament briefing, 2019).

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η πλειοψηφία των ερευνών συμφωνεί, πως μακροπρόθεσμα η σχέση μεταξύ της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και οικονομικής ανάπτυξης είναι αρνητική. Η σχέση αυτή προκύπτει από μια σειρά επιδράσεων, όπως μείωση της παραγωγικής ικανότητας, μετατόπιση ή αποστέρηση πόρων και αύξηση του εγκλήματος και της διαφθοράς, οι οποίες προκαλούν στρεβλώσεις στην πραγματική οικονομία και τον υγιή ανταγωνισμό (Ofoeda et al 2022, Slama et al, 2022).

Ανάμεσα στις σημαντικότερες αρνητικές επιπτώσεις ανήκουν η γενικότερη αύξηση του εγκλήματος και της διαφθοράς. Σύμφωνα με τη FATF (2010), χώρες με αδύναμα ή υποτυπώδη σχέδια καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων, ελλιπής ποινικής αντιμετώπισης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, προσελκύουν εγκληματίες και παρατηρείται αύξηση της διαφθοράς. Αντίστοιχα, παρατηρείται αύξηση των φαινομένων δωροδοκίας δημοσίων προσώπων και επαγγελματιών που ανήκουν στην κατηγορία υπόχρεων αναφοράς ύποπτων συναλλαγών.

Η ασφάλεια και σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελεί κυρίαρχο ζητούμενο των Συστάσεων της FATF και των υπολοίπων οργανισμών που συμμετέχουν ενεργά στην καταπολέμηση του φαινομένου. Όπως είδαμε η πλειονότητα των μηχανισμών νομιμοποίησης, σε κάποιο σημείο του κύκλου, κάνει χρήση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Σε απροστάτευτα τραπεζικά ιδρύματα, αυξάνεται ο κίνδυνος χρήσης τους από εγκληματίες, εξαπάτησης πελατών, διαφθοράς υπαλλήλων και πιθανώς τον έλεγχο του από εγκληματικές οργανώσεις (Bartlett, 2002). Οι παραπάνω κίνδυνοι δυσχεραίνουν τη φήμη των ιδρυμάτων και τη συμβολή τους στην οικονομική μεγέθυνση μέσω επενδύσεων και δανείων σε επιχειρήσεις.

Στις συνήθεις τακτικές που ακολουθούνται κατά τη διαδικασία νομιμοποίησης είναι η ανάμιξη των εγκληματικών οργανώσεων σε νόμιμες επιχειρήσεις, ιδίως εντάσεως μετρητών. Η πρόσβαση επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα σε παράνομα κεφάλαια, μπορεί να τους δώσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις υπόλοιπες, εφόσον θα μπορούν να προσφέρουν το προϊόν ή την υπηρεσία του σε χαμηλότερες τιμές (McDowell & Novis, 2001). Η γενικότερη υπονόμευση του ιδιωτικού τομέα ελλοχεύει περαιτέρω κινδύνους για την οικονομία και την κοινωνική ευημερία, ανάλογα το βαθμό διείσδυσης του οργανωμένου εγκλήματος σε αυτόν.

Μεταφέροντας την ανάλυση μας στον τουριστικό τομέα, αξίζει να σημειωθεί πως οι στρεβλώσεις μπορούν να παρατηρηθούν σε επιμέρους κλάδους της οικονομίας. Αυτό συμβαίνει διότι οι εγκληματίες επιλέγουν τις επιχειρήσεις στις οποίες θα διοχετεύσουν τα χρήματά τους, ώστε να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους. Όπως προαναφέρθηκε, ο τουριστικός τομέας αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς στόχους των εγκληματικών οργανώσεων για το ξέπλυμα του παράνομου χρήματος, καθώς προσφέρει πολλές ευκαιρίες τόσο για την απόκρυψη του όσο και στην επανεπένδυση σε επιχειρήσεις του

κλάδου. Οι McDowell και Novis (2001), στην έρευνα τους για τις επιπτώσεις της νομιμοποίησης, αναφέρουν περιπτώσεις όπου οι επενδύσεις του οργανωμένου εγκλήματος σε τουριστικές επιχειρήσεις και τον κατασκευαστικό τομέα, αποσύρθηκαν όταν είχαν επιτελέσει το σκοπό τους με αποτέλεσμα την κατάρρευση των κλάδων.

Επιστρέφοντας στο σύνολο των επιχειρήσεων που συμμετέχουν είτε άμεσα είτε έμμεσα στον τουριστικό τομέα, αξίζει να αναφέρουμε τις αρνητικές επιπτώσεις από την απώλεια φορολογικών εσόδων. Ανάλογα με του μηχανισμούς που μπορεί να χρησιμοποιούνται, το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να αποστερήσει φορολογικά έσοδα από το κράτος, με αποτέλεσμα την επιπλέον επιβάρυνση των νομοταγών επιχειρήσεων και πολιτών. Ακόμη, σε οικονομίες μικρού μεγέθους αλλά με δυσανάλογα υψηλό βαθμό νομιμοποίησης εσόδων, μπορεί να προκληθεί οικονομική αστάθεια (Inter-American Development Bank, 2005).

Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του τουριστικού τομέα αποτελεί η φήμη. Οικονομίες ή κράτη που έχουν στιγματιστεί ως κέντρα για ξέπλυμα χρήματος, αποκτούν κακή φήμη με συνέπειες στην οικονομική τους ανάπτυξη. Διεθνείς οργανισμοί, όπως η FATF²⁶, δημοσιεύουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα λίστες χωρών ανάλογα με το βαθμό συμμόρφωσης τους στις συστάσεις καθώς και της συνεργασίας τους με αυτήν. Έτσι έχουν προκύψει οι γνωστές «μαύρη» και «γκρι» λίστες, που αναφέρονται σε χώρες υψηλού κινδύνου και υψηλής εποπτείας αντίστοιχα. Είναι αυτονόητο ότι η επιδίωξη καλής φήμης αποτελεί προτεραιότητα κάθε τουριστικού προορισμού, και αφορά το σύνολο των υπηρεσιών και προϊόντων που εμπεριέχονται σε αυτόν. Στην έρευνα του ο Χονδρογιάννης Μ. (2021), σημειώνει μεταξύ άλλων τη σημασία της φήμης στον τουριστικό τομέα και την ανάγκη διαχείρισης της μέσω των δημοσίων σχέσεων.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε στις κοινωνικές επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων (IMF, 2023). Τα εγκληματικά έσοδα μετά από την επιτυχή νομιμοποίηση τους πολύ συχνά επαναχρησιμοποιούνται στις ίδιες ή παρόμοιες εγκληματικές πράξεις. Αυτό συνεπάγεται γενικότερη αύξηση της εγκληματικότητας και της διαφθοράς, η οποία διευκολύνει το ξέπλυμα χρήματος και επεκτείνεται σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα (McDowell και Novis, 2001). Ως αποτέλεσμα παρατηρείται υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και

²⁶ ["Black and grey" lists \(fatf-gafi.org\)](https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Black-and-grey-lists.html)

μετατόπιση διαθέσιμων πόρων από κοινωνικές παροχές προς τις διωκτικές αρχές (Poormazahaeri et al., 2013).

Μελέτες έχουν δείξει πως η εφαρμογή πολιτικών αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά και να συμβάλλουν θετικά στη διασφάλιση μια υγιούς οικονομικής ανάπτυξης (Layza et al, 2019). Οι πολιτικές αυτές πέραν της ποινικής αντιμετώπισης του φαινομένου, πρέπει να εμπεριέχουν πρακτικές πρόληψης και ευαισθητοποίησης και να εξειδικεύονται ανάλογα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε τομέα.

4. Ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου

4.1 Εισαγωγή

Πρωταρχικός στόχος των οργανωμένων προσπάθειών καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων ήταν η αποστέρηση των εγκληματικών προσόδων, ιδιαίτερα από τη διακίνηση ναρκωτικών, ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες επιτυχούς αντιμετώπισης του προβλήματος. Οι προσπάθειες αυτές άρχισαν να συστηματοποιούνται στη δεκαετία του 1980, καθώς οι ελεγκτικοί μηχανισμοί διαπίστωναν τη σημασία αυτής της διαδικασίας για τις εγκληματικές οργανώσεις. Ως αποτέλεσμα άρχισαν διάφορες πρωτοβουλίες διεθνών συνεργασιών και η ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου άρχισε να συμπεριλαμβάνεται στου εθνικούς κανόνες δικαίου. Το παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, και ιδιαίτερα η χρήση του τραπεζικού συστήματος ως κύριο μέσο νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, συνέβαλε στη ανάδυση νέων ρυθμιστικών πλαισίων αλλά και στην έμμεση επιβολή ενσωμάτωση αυτών, από τις χώρες μέλη διεθνών οργανισμών.

Τις δεκαετίες που ακολουθούν παρατηρείται μια συνεχής εξέλιξη των ρυθμιστικών πλαισίων, οι οποίες έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση των νέων μηχανισμών νομιμοποίησης που αναδύονται. Δύο σημεία άξια αναφοράς αποτελούν πρώτον η σημασία της πρόληψης και δεύτερον η γενικότερη ενίσχυση της αντιμετώπισης του εγκλήματος.

Στο παρόν Κεφάλαιο, παρουσιάζονται αρχικά οι σημαντικότεροι διεθνείς οργανισμοί, ο ρόλος και η δράση τους. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το Κοινοτικό επίπεδο παρεμβάσεων, κυρίως μέσω των αντίστοιχων Οδηγιών. Τέλος, παρουσιάζεται η ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου στην Ελλάδα, ως αποτέλεσμα της εξέλιξης του Διεθνούς και Κοινοτικού πλαισίου αντιμετώπισης του. Στόχος της ενότητας είναι να παρουσιάσει τους σημαντικότερους οργανισμούς και το θεσμικό πλαίσιο καταπολέμησης του φαινομένου ώστε να διευκολυνθεί η κριτική σύνδεση του με τον τομέα του τουρισμού.

4.2 Διεθνείς οργανισμοί

4.2.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ - UN)

Τα κράτη που επικύρωσαν τη Σύμβαση της Βιέννης (1988)²⁷, ανέλαβαν μια σειρά υποχρεώσεων, με πρώτη την ποινικοποίηση του φαινομένου του ξεπλύματος μαύρου χρήματος στις εθνικές διατάξεις. Επιπλέον οι υποχρεώσεις τους περιλάμβαναν τη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο, έκδοση παρανομούμενων προσώπων και την άρση του τραπεζικού απορρήτου όταν αυτό απαιτείται.

Ο ΟΗΕ δημιουργήθηκε το 1945, ακολουθώντας τις καταστροφικές συνέπειες του 2^{ου} Παγκόσμιου Πολέμου, με κεντρική αποστολή τη διατήρηση της ασφάλειας και της ειρήνης διεθνώς²⁸. Κεντρικό ρόλο διαδραματίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας του, το οποίο καλείται να προσδιορίσει την ύπαρξη απειλών ή επιθετικών πράξεων. Μεταξύ των δράσεων του ΟΗΕ για τη διασφάλιση της ειρήνης, πολύ συχνά καλείται ως συντονιστικό όργανο σε δράσεις καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Το 1997 δημιουργήθηκε το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα, με σκοπό την παροχή τεχνικής βοήθειας στα κράτη-μέλη, ανταλλαγή πληροφοριών, εκπαίδευση και τη συγκρότηση ενιαίας στρατηγικής κατά των ναρκωτικών ουσιών. Στα πλαίσια του λειτουργεί το Παγκόσμιο Πρόγραμμα κατά του Ξεπλύματος Χρήματος²⁹ (Global Programme Against Money Laundering – GPML), με στόχο την παροχή τεχνικής βοήθειας προς τα κράτη-μέλη για την ενσωμάτωση και ενδυνάμωση μέτρων κατά του ξεπλύματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

4.2.2 Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (ΟΧΔ - FATF)

Η Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (εφεξής FATF) αποτελεί ένα διακρατικό σώμα, που ιδρύθηκε το 1989. Στόχοι του οργανισμού είναι η προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της ευρύτερης οικονομίας από τις επιπτώσεις της νομιμοποίησης βρώμικου χρήματος και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας³⁰. Η αναγνώριση της σημασίας αυτού του είδους απειλών και η ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος απαιτούν ισχυρή και συνεχή πολιτική βούληση ως προς

²⁷ United Nations, 1988, Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances, https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

²⁸ [Maintain International Peace and Security | United Nations](#)

²⁹ [Global Programme against Money Laundering \(unodc.org\)](#)

³⁰ [Mandate of the FATF \(fatf-gafi.org\)](#)

την αντιμετώπιση τους. Για αυτό το λόγο, το 2019 και μετά από τρεις δεκαετίες δράσης, οι υπουργοί των μελών του οργανισμού αποφάσισαν να μεταβάλλουν την ως τότε 5ετή «θτεία» σε αορίστου χρόνου.

Σήμερα στη FATF συμμετέχουν 39 κράτη-μέλη, ενώ μέσω συνεργασιών και συμφωνιών με άλλους οργανισμούς οι συστάσεις του οργανισμού αφορούν σε περισσότερες από 200 δικαιοδοσίες στην υφήλιο. Στα πλαίσια των δράσεων του οργανισμού, συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων: εξειδικευμένες έρευνες για τις μεθόδους νομιμοποίησης, προώθηση μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου και μείωσης των κινδύνων και αξιολόγηση κρατών, ως προς το βαθμό κινδύνου και τα νομοθετικά και επιχειρησιακά μέτρα καταπολέμησης της νομιμοποίησης³¹.

Κύριο εργαλείο της FATF αποτελούν οι 40 Συστάσεις, οι οποίες εκδόθηκαν αρχικά το 1990 και έκτοτε αναθεωρήθηκαν αρκετές φορές, με τελευταία αναθεώρηση αυτή του 2023. Οι αναθεωρήσεις κρίνονται αναγκαίες, ώστε να αντιμετωπίζονται επιτυχώς όλες οι νέες προκλήσεις από τη χρήση νέων τεχνολογιών και χρηματοπιστωτικών προϊόντων με στόχο τη νομιμοποίηση βρώμικου χρήματος. Ουσιαστικά, οι Συστάσεις αποτελούν ένα πλαίσιο μέτρων, τα οποία κάθε συμβαλλόμενη χώρα πρέπει να εφαρμόσει. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη αναθεώρηση τους, έχουν κατηγοριοποιηθεί σε 9 κύριες κατηγορίες οι οποίες παρουσιάζονται συνοπτικά (FTAF, 2012):

- I. Πολιτικές καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και συντονισμός, μέσω της ανάλυσης ρίσκου και της εφαρμογής αντίστοιχων πρακτικών.
- II. Νομιμοποίηση εσόδων και κατάσχεση, όπου περιλαμβάνεται η ποινικοποίηση του αδικήματος, η κατάσχεση και άλλα προσωρινά μέτρα.
- III. Χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και της απόκτησης όπλων μαζικής καταστροφής. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται η ποινικοποίηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και στοχευμένα μέτρα κατά αυτής.
- IV. Τα μέτρα πρόληψης, μια κατηγορία με ιδιαίτερη βαρύτητα, γεγονός που αποδεικνύεται από το μεγάλο αριθμό Συστάσεων που περιέχει (15 Συστάσεις). Η κατηγορία αυτή λόγω του μεγάλου αριθμού μέτρων διακρίνεται σε περαιτέρω υποκατηγορίες. Μερικά από τα μέτρα πρόληψης, αφορούν το απόρρητο του

³¹ [What we do \(fatf-gafi.org\)](https://www.fatf-gafi.org)

χρηματοπιστωτικού τομέα, του πελάτες και τη διατήρηση στοιχείων, νέες τεχνολογίες, συναλλαγές, εσωτερικός έλεγχος, υποχρέωση αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και πολλά άλλα.

- V. Διαφάνεια και πραγματική ιδιοκτησία των νομικών προσώπων.
- VI. Αρμοδιότητες και ευθύνες των ελεγκτικών αρχών και άλλα θεσμικά μέτρα. Ακόμη μία πολύ σημαντική κατηγορία με μεγάλο αριθμό Συστάσεων, όπου εξειδικεύονται τα εργαλεία που έχουν στη διάθεση τους οι ελεγκτικές αρχές, οι ποινές, τα μέτρα εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και των μη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και επαγγελμάτων που έχουν οριστεί εκτενώς.
- VII. Τελευταία κατηγορία αποτελεί η διεθνής συνεργασία, όπου αναλύονται τα διεθνή εργαλεία, παροχή νομικής βοήθειας, πάγωμα ή κατάσχεση εγκληματικών προσόδων ή έκδοση εγκληματία.

Για την εκπλήρωση της αποστολής της, η FATF διενεργεί αξιολογήσεις με την αμοιβαία συμμετοχή και των συμβαλλόμενων κρατών. Οι αξιολογήσεις αυτές περιλαμβάνουν την τεχνική συμμόρφωση προς τις Συστάσεις και την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους. Κάθε κύκλος αξιολόγησης διαρκεί 7 με 8 έτη και διενεργείται με συγκεκριμένη μεθοδολογία³². Έπειτα ακολουθούν οι απαραίτητες συστάσεις για βελτιώσεις των μηχανισμών καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Στην περίπτωση της Ελλάδας ο τελευταίος κύκλος αξιολόγησης ολοκληρώθηκε το 2019, με τα αποτελέσματα να δείχνουν υψηλό βαθμό συμμόρφωσης στις Συστάσεις και αποτελεσματικό σύστημα πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου της νομιμοποίησης και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας³³. Έντονη κριτική έχει ασκηθεί στο ρόλο και τη δράση της FATF, καθώς πρόκειται για ένα διακρατικό οργανισμό χωρίς νομική υπόσταση, που αποτελεί τον «οδηγό» κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος σε παγκόσμιο επίπεδο (Βασιλαντωνοπούλου, 2019).

³² [FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems \(fatf-gafi.org\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/methodology/Pages/fatf-methodology-for-assessing-compliance-with-the-fatf-recommendations-and-the-effectiveness-of-aml-cft-systems.aspx)

³³ [MER-Greece-2019.pdf.coredownload.inline.pdf \(fatf-gafi.org\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/mers/Pages/mers-2019.pdf)

4.2.3 Άλλοι διεθνείς οργανισμοί

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται μερικοί από τους σημαντικότερους οργανισμούς που διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων διεθνώς.

- **Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ – IMF):** Το ΔΝΤ μεταξύ των υπολοίπων δράσεων του συμμετέχει, κυρίως με υποστηρικτικό και συμβουλευτικό ρόλο, σε θέματα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες³⁴. Το έργο του περιλαμβάνει την παροχή τεχνικής βοήθειας στα κράτη-μέλη του για τη διαμόρφωση των εθνικών πολιτικών κατά της νομιμοποίησης παράνομου χρήματος. Επιπλέον συμβάλλει στην αρχιτεκτονική συστημάτων του χρηματοπιστωτικού συστήματος θέτοντας τις καλές πρακτικές, αξιολογώντας και συντονίζοντας το διάλογο με τις χώρες.
- **Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank):** Ιδρύθηκε το 1947, σήμερα αριθμεί 189 κράτη-μέλη και έχει ως στόχο τη μείωση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και την προώθηση των επενδύσεων και της ανάπτυξης σε αυτές³⁵. Στα πλαίσια αντιμετώπισης του φαινομένου της νομιμοποίησης έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου, ώστε να διευκολύνει τις χώρες να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τα σχετικά ρίσκα.
- **Η Διεθνής Αστυνομία (Interpol):** αποτελεί ένα διακρατικό οργανισμό με 192 μέλη, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα. Σκοπός του οργανισμού είναι η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών διωκτικών αρχών των κρατών-μελών, ώστε να αυξάνεται ο βαθμός πρόληψης της εγκληματικότητας και η αποτελεσματικότητα της δίωξης της. Μεταξύ των διάφορων τομέων εγκλημάτων, στην αντιμετώπιση των οποίων δραστηριοποιείται, ανήκει και το ξέπλυμα χρήματος. Σε αυτό τον τομέα, το έργο της έγκειται κυρίως στην ανταλλαγή πληροφοριών, συντονισμό επιχειρήσεων και συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς³⁶.
- **Το Egmond Group:** αποτελεί ένα ενοποιημένο σώμα από 174 Μονάδες Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (Financial Intelligence Units – FIUs) με

³⁴ [Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism \(imf.org\)](https://www.imf.org/external/np/aml/anti_money_laundering_and_combating_the_financing_of_terrorism)

³⁵ [What We do \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/what-we-do)

³⁶ [Our role in fighting financial crime \(interpol.int\)](https://www.interpol.int/our-role-in-fighting-financial-crime)

στόχο την παροχή βοήθειας στις εθνικές και διεθνείς προσπάθειες αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας³⁷. Παρέχει μια ασφαλή πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών και συμβάλλει στην πρακτική εφαρμογή των συστάσεων και οδηγιών από άλλους διεθνείς οργανισμούς. Διεξάγει χρηματοοικονομικές έρευνες, αυτές διενεργούνται εθνικές διωκτικές αρχές.

- **Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision):** Στόχος της είναι η υποστήριξη κεντρικών τραπεζών ως προς τη επίτευξη νομισματικής και οικονομικής σταθερότητας, προωθώντας τη διεθνή συνεργασία και παρέχοντας, μεταξύ άλλων, εξειδικευμένες χρηματοοικονομικές αναλύσεις³⁸. Σε θέματα καταπολέμησης της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων διατηρεί συμβουλευτικό ρόλο, παράγοντας αναφορές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.
- **Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ – OECD):** αποτελεί ένα διεθνή οργανισμό με στόχο την προώθηση της οικονομικής συνεργασίας και τη διαμόρφωση πολιτικών που θα βελτιώσουν την ευημερία για όλους του πολίτες. Στα πλαίσια των δράσεων του για την καταπολέμηση της διαφθοράς προβαίνει σε εκθέσεις αξιολόγησης και την παροχή τεχνικής υποστήριξης στα κράτη-μέλη του. Μεταξύ άλλων παρέχει μια εκτενή λίστα δεικτών, οι οποίοι χρησιμεύουν ως εργαλεία αναγνώρισης του φαινομένου με στόχο την πρόληψη και την αναφορά στις διωκτικές αρχές (OECD, 2019)³⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το εγχειρίδιο που έχει δημοσιεύσει με στόχο να αυξήσει το βαθμό επίγνωσης του φαινομένου από τις φορολογικές αρχές, οι οποίες με τη σειρά τους συμμετέχουν στις έρευνες και πιθανές διώξεις.

³⁷ [About - Egmont Group](#)

³⁸ [About BIS - overview](#)

³⁹ [Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors - OECD](#)

4.3 Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο

4.3.1 Εισαγωγή

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία ακολουθεί αναπόφευκτα τις διεθνείς πρωτοβουλίες και συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση των παγκόσμιων πρακτικών για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος (Mitsilegas et al, 2007). Η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας των κρατών-μελών προωθείται κυρίως μέσω της έκδοσης σχετικών Οδηγιών, οι οποίες είναι δεσμευτικές. Η πρώτη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύμβαση του Στρασβούργου), υιοθετεί ουσιαστικά τις Συστάσεις της FATF για το ξέπλυμα, την έρευνα και την κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1990, με τη χώρα μας να προχωρά στην επικύρωση της με το Ν.2655/1998 (ΦΕΚ 264/Α/1-12-1998). Η Σύμβαση αυτή έθεσε τις βάσεις ως προς το σύνολο κανόνων στις ποινικές έρευνες, τα μέτρα κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων και τους μηχανισμούς συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών.

Περίπου δεκαπέντε χρόνια αργότερα, η Σύμβαση του Στρασβούργου αντικαθίσταται από τη Σύμβαση της Βαρσοβίας (2005), με την οποία επικαιροποιείται και διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της πρώτης. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στα μέτρα πρόληψης, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στις αντίστοιχες αναθεωρήσεις των Συστάσεων της FATF. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι δύο Συμβάσεις αποτελούν τη βάση για την έκδοση των αντίστοιχων Οδηγιών και εν συνεχεία η ενσωμάτωση τους στο εθνικό δίκαιο της του κάθε κράτους-μέλους.

4.3.2 Ευρωπαϊκές Οδηγίες

Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί 6 Οδηγίες για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων. Η τελευταία από αυτές ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο, με καθυστέρηση, τον Ιούλιο του 2021, μετά την τροποποίηση του Ν.4557/2018. Όπως προαναφέρθηκε, στόχος τους είναι η εναρμόνιση του ποινικού δικαίου μεταξύ των κρατών-μελών αλλά και με τις αναθεωρημένες Συστάσεις της FATF. Ακολουθεί μία συνοπτική αναφορά στις ευρωπαϊκές Οδηγίες:

I. Οδηγία 91/308/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (1^η Οδηγία)

Με την 1^η Οδηγία ο ορισμός της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, σε επίπεδο πρόληψης, ορίστηκαν υποχρεώσεις για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι υποχρεώσεις αφορούσαν θέματα όπως η ταυτότητα των πελατών, η τήρηση αρχείων και υποβολή αναφορών για ύποπτες ή παράνομες συναλλαγές. Ακόμη, σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης στις παραπάνω υποχρεώσεις, υπήρξε πρόβλεψη σχετικών κυρώσεων.

II. Η Οδηγία 2001/97/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (2^η Οδηγία)

Το 2001 ακολούθησε η 2^η Οδηγία, με κύριο έναυσμα την αναθεώρηση των Συστάσεων από τη FATF το 1996. Βασικά στοιχεία της ήταν η επέκταση του πεδίου εφαρμογής και σε άλλα αδικήματα καθώς και των επαγγελματικών κατηγοριών οριζόμενων ως υπόχρεα πρόσωπα αναφοράς, όπως για παράδειγμα οι λογιστές, δικηγόροι και συμβολαιογράφοι. Έντονη κριτική ασκήθηκε στη διεύρυνση της λίστας υπόχρεων προσώπων σε επαγγέλματα με προστατευτικές διατάξεις περί απορρήτου, όπως αυτό των δικηγόρων, ώσπου τελικά στην περίπτωση τους η εφαρμογή αφέθηκε στη διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών (Mitsilegas et al, 2007).

III. Η Οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (3^η Οδηγία)

Η σύντομη περίοδος μεταξύ της 2^{ης} και 3^{ης} Οδηγίας, οφείλεται κυρίως στην ενδιάμεση εκ νέου αναθεώρηση των Συστάσεων της FATF. Επιπλέον, η τρομοκρατική επίθεση κατά των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής το 2001, οδήγησαν τη FATF στη επεξεργασία νέων Συστάσεων κατά της τρομοκρατίας. Έτσι με το νέο επικαιροποιημένο πλαίσιο, το νομοθετικό πλαίσιο κατά της νομιμοποίησης εσόδων συμπεριέλαβε και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (Mitsilegas et al, 2007). Ακόμη σύμφωνα με τη νέα Οδηγία, επήλθαν μεταβολές στο σύστημα καθορισμού της ταυτότητας του πελάτη, η διάκριση του βάσει κινδύνου και στη υποχρέωση σύστασης Μονάδων Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών (εφεξής ΜΧΠ) για την αναφορά ύποπτων συναλλαγών.

IV. Η Οδηγία 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (4^η Οδηγία)

Η 4^η στη σειρά Οδηγία του 2015, ακολούθησε τις σχετικές αλλαγές στον κατάλογο των Συστάσεων της FATF του 2013. Με αυτήν την Οδηγία δίνεται ξεκάθαρη πρόκριση στα μέτρα πρόληψης του φαινομένου σε σχέση με τον ποινικό κολασμό του. Βασική διαφοροποίηση της σε σχέση με τις προηγούμενες, αποτελεί η εισαγωγή των φορολογικών αδικημάτων στα βασικά αδικήματα νομιμοποίησης. Πρακτικά, αυτό σημαίνει τη σύνδεση του αδικήματος της νομιμοποίησης με αυτό της φοροδιαφυγής, δηλαδή της απόκρυψης εισοδημάτων νόμιμης προέλευσης (Τσακάλης, 2016). Ανάμεσα στα κυριότερα νέα σημεία της 4^{ης} Οδηγίας, συμπεριλαμβάνονται η μείωση του ορίου συναλλαγών με μετρητά σε 10.000 ευρώ, διεύρυνση του καταλόγου υπόχρεων προσώπων, αύξηση των μέτρων δέουσας επιμέλειας και προσδιορισμός του πραγματικού δικαιούχου ακόμα και στην περίπτωση νομικών προσώπων.

V. Η Οδηγία 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (5η Οδηγία)

Η 5^η κατά σειρά Οδηγία εκδόθηκε το 2018, με βασικό έναυσμα την ανάγκη αντιμετώπισης νέων τάσεων στη χρηματοδότηση τρομοκρατικών επιθέσεων, όπως εναλλακτικά χρηματοπιστωτικά συστήματα και τεχνολογικές καινοτομίες. Όπως και με την προηγούμενη Οδηγία, η πρόληψη χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για λόγους χρηματοδότησης της τρομοκρατίας αποτελεί κυρίαρχο προσανατολισμό. Επιπροσθέτως, ενισχύονται οι κανόνες διαφάνειας σχετικά με χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως οι προπληρωμένες κάρτες, και την ιδιοκτησία των νομικών προσώπων. Το πλαίσιο κατά της νομιμοποίησης διευρύνεται ώστε να συμπεριλαμβάνει τη χρήση κρυπτονομισμάτων και ταυτόχρονα ενισχύονται οι ΜΧΠ και δυνατότητες συνεργασίας τους και ανταλλαγής πληροφοριών.

VI. Η Οδηγία 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (6η Οδηγία)

Η 6^η και τελευταία Οδηγία εκδόθηκε λίγους μήνες αργότερα από την προηγούμενη, τον Οκτώβριο του 2018. Βασικά της σημεία αποτελούν η περαιτέρω διεύρυνση των σχετικών αδικημάτων με το ξέπλυμα χρήματος, η θέσπιση ελάχιστων ποινικών κανόνων και κυρώσεων, η εμβάθυνση της διακρατικής συνεργασίας και η επέκταση της ποινικής ευθύνης στα νομικά πρόσωπα.

Κλείνοντας την ενότητα των Ευρωπαϊκών Οδηγιών κατά της νομιμοποίησης εσόδων, το 2020 ακολούθησε ένα σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁰, με στόχο να διασφαλίσει την απρόσκοπτη εφαρμογή των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από τα κράτη-μέλη, την καθιέρωση ενός αναλυτικού βιβλίου οδηγιών προς τα κράτη-μέλη, την εποπτεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την επιβολή των διατάξεων του ποινικού δικαίου. Βασικός στόχος όλων των παραπάνω ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών αποτελεί η καταπολέμηση της νομιμοποίησης και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η περαιτέρω διεύρυνση του καταλόγου των σχετικών βασικών αδικημάτων οδηγεί στην ευρεία χρήση της σχετικής νομοθεσίας στο πλαίσιο της πρόληψης κινδύνων.

4.3.3 Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

Η εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος χαρακτηρίζεται από αλληπάλληλες τροποποιήσεις και βελτιώσεις. Ο δεσμευτικός χαρακτήρας των Ευρωπαϊκών Οδηγιών, για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών των κρατών-μελών της αποτελούν ίσως και τον κυρίαρχο λόγο για αυτές. Παρ' όλα αυτά, έμμεσες πιέσεις από άλλους οργανισμούς, όπως μέσω του κύκλου αξιολόγησης της FATF, συνέβαλαν καθοριστικά στη συνεχή διαδικασία νομοθετικών τροποποιήσεων. Όπως προαναφέρθηκε, στη νομοθεσία μας έχουν ενσωματωθεί πλέον και οι έξι Οδηγίες. Χρονικά οι αλλαγές στην εθνική νομοθεσία ακολουθούν, με χρονοκαθυστέρηση, την έκδοση των σχετικών Οδηγιών.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά τα σημαντικότερα νομοθετικά κείμενα, ενώ για την καλύτερη κατανόηση εννοιών όπως τα υπόχρεα πρόσωπα, αρμόδιοι φορείς, βασικά αδικήματα και άλλα, θα ακολουθήσει μια αναλυτικότερη παρουσίαση των σημαντικότερων διατάξεων του Ν.4557/2018, που αποτελεί και το νόμο στον οποίο με την τελευταία τροποποίηση από τον Ν.4816/2021 ενσωματώθηκε η 6^η Οδηγία στην ελληνική νομοθεσία. Η έκδοση της 1^{ης} Οδηγίας τον Ιούνιο του 1991, αποτέλεσε τη βασική συνθήκη για την ανάληψη δράσης σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε να διαφυλαχθεί η

⁴⁰ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on an Action Plan for a comprehensive Union policy on preventing money laundering and terrorist financing [eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2020\)2800](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2020)2800)

σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος από πιθανές προσπάθειες εισχώρησης παράνομων εσόδων⁴¹.

Η Ελλάδα, ανταποκρινόμενη στις ευρωπαϊκές υποχρεώσεις της, εισήγαγε στο ποινικό σύστημα με τον Ν.2145/1993 ρυθμίσεις σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες⁴². Με το άρθρο 5 του εν λόγω νόμου, θεσπίστηκε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 394^A, με τίτλο «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα». Η απευθείας ένταξη ρύθμισης κατά της νομιμοποίησης στον Ποινικό Κώδικα προκρίθηκε έναντι της θεσπίσεως ενός νέου ειδικού νόμου. Στο άρθρο 394^A του ΠΚ, αναλύεται το πλαίσιο ποινής, οι πράξεις που τυποποιούνται ως νομιμοποίηση και ο κατάλογος βασικών αδικημάτων.

Η πρώτη προσπάθεια της ελληνικής νομοθεσίας για εναρμόνιση με τις υποχρεώσεις της χαρακτηρίστηκε από ορισμένους θεωρητικούς από ελλιπής έως και πρόχειρη (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2000). Βασικό σημείο της κριτικής που ασκήθηκε ήταν οι ελλείψεις γύρω από την τυποποίηση των υποχρεώσεων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αναπόφευκτα σε σύντομο χρονικό διάστημα, περίπου δύο χρόνια αργότερα, το άρθρο 394^A του ΠΚ καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε πλήρως από τον Ν.2331/1995⁴³.

Ο Ν.2331/1995 αποτελεί τον πρώτο ειδικό ποινικό νόμο της ελληνικής νομοθεσίας για τη νομιμοποίηση εσόδων. Στόχος ήταν η αντιμετώπιση των προηγούμενων ελλείψεων και η εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή Οδηγία, δημιουργώντας ενός ολοκληρωμένου ειδικού ποινικού νόμου. Οι σημαντικότερες αλλαγές που επέφερε αφορούσαν ζητήματα όπως: διεύρυνση του καταλόγου των βασικών αδικημάτων, επικαιροποίηση του πλαισίου ποινών, η αποσαφήνιση βασικών εννοιών και η ενίσχυση της αξιοπιστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Όπως και με τον προκάτοχο του, ο Ν.2331/1995 επικρίθηκε, κυρίως λόγω της πολύ σύντομης αντικατάστασης του προηγούμενου νόμου και της ουσιαστικής αντιγραφής των διατάξεων της 1^{ης} Οδηγίας (Βασιλακόπουλος, 1996).

⁴¹ Οδηγία 91/308/ΕΟΚ:77-78

⁴² ΦΕΚ 88/Α/28-5-1993

⁴³ Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις- Ολομέλεια Αρείου Πάγου - Διαιτησίες και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 173/Α/24-8-1995).

Ακολούθησαν πολλές διαδοχικές τροποποιήσεις του έως και τη θέσπιση του Ν.3424/2005. Ο νέος νόμος ήρθε να τροποποιήσει και να συμπληρώσει το προηγούμενο νομικό καθεστώς ενσωματώνοντας τις αλλαγές που επέφερε η αναθεώρηση του καταλόγου Συστάσεων της FATF. Οι αλλαγές αυτές διατυπώθηκαν στη 2^η Οδηγία και αποσκοπούσαν στην αναβάθμιση του πλαισίου αντιμετώπισης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων, μέσα από την ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος και την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων⁴⁴. Ανάμεσα στις σημαντικότερες αλλαγές που επέφερε ο Ν.3424/2005 ήταν ο κατάλογος των βασικών αδικημάτων, η επέκταση της υποχρέωσης αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και σε επαγγέλματα πέραν του χρηματοπιστωτικού τομέα, η ίδρυση της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τροποποιήσεις επί ορισμών και εννοιών του νόμου. Ενδεικτικό του νόμου ήταν η ιδιαίτερα κατασταλτικός χαρακτήρας με διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν συνδέονταν με το οργανωμένο έγκλημα. Το ύψος των ποινών υπερέβαινε κατά πολύ αυτό των προτεινόμενων από τη 2^η Οδηγία, και έθεσε ζητήματα για θεμελιώδεις αρχές και την εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου (Καιάφα-Γκμπάντι, 2007).

Στον κατάλογο των διαδοχικών τροποποιήσεων ακολουθεί ο Ν.3691/2008⁴⁵, με τον οποίο καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε πλήρως το πρότερο νομοθετικό πλαίσιο. Επιδίωξη του νόμου ήταν η ενσωμάτωση της 3^{ης} Οδηγίας και η γενικότερη αναβάθμιση του πλαισίου καταπολέμησης του φαινομένου με ιδιαίτερη βαρύτητα στους μηχανισμούς πρόληψης. Πρόκειται για ένα εκτεταμένο νομοθέτημα, που ακολούθησε επακριβώς τις διατάξεις της σχετικής Οδηγίας, και παρά την κριτική που ασκήθηκε στους προκατόχους του τις υπερέβη κατά πολύ ως προς την αυστηρότητα των ποινών (Τσιρίδης, 2008). Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αυστηρότητας αποτελεί ο χαρακτηρισμός ως βασικό αδίκημα οποιασδήποτε πράξης με ελάχιστο όριο ποινής φυλάκισης άνω των έξι μηνών⁴⁶.

Τις διαδοχικές τροποποιήσεις του Ν.3691/2008, κατήργησε και αντικατέστησε ο Ν.4557/2018 για την «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από

⁴⁴ Αιτιολογική Έκθεση Ν.3424/2005

⁴⁵ Νόμος 3691 ΦΕΚ Α 166/5.8.2008, Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις.

⁴⁶ Άρθρο 3 Ν.3691/2008

εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις». Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στην παρουσία των Οδηγιών, τη δικαιολογητική βάση του αναθεωρημένου καταλόγου της FATF, αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό οι μεταβολές των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και προϊόντων από την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Σε νομοθετικό επίπεδο, λόγω του μεγάλου αριθμού τροποποιήσεων, προτιμήθηκε η κατάργηση του προγενέστερου καθεστώτος και η αντικατάσταση του από ένα νέο συνεκτικό νομοθέτημα⁴⁷. Ο νόμος απαρτίζεται ουσιαστικά από δύο μέρη, στο πρώτο περιλαμβάνονται οι διατάξεις της Οδηγίας και στο δεύτερο οργανωτικές διατάξεις.

Εντός του ίδιου χρόνου εκδόθηκαν διαδοχικά η 5^η και 6^η Οδηγία. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην τροποποίηση του Ν.4557/2018 από τον Ν.4734/2020 με τίτλο «Τροποποίηση του ν. 4557/2018 (Α' 139) για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας -Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 (L 156) και του άρθρου 3 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/2177 (L 334) και λοιπές διατάξεις» και αργότερα από τον Ν. 4816/2021 με τίτλο «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας Τροποποίηση του ν. 4557/2018 Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις». Σκοπός των τροποποιήσεων ήταν για άλλη μια φορά η ενίσχυση του νομικού πλαισίου καταπολέμησης του φαινομένου της νομιμοποίησης.

Σκοπό του Ν. 4557/2018, όπως έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 3 του Ν.4816/2021, αποτελεί «... η πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς και η προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τους κινδύνους που αυτές ενέχουν.»⁴⁸. Αντίστοιχα ως

⁴⁷ Αιτιολογική Έκθεση Ν.4557/2018

⁴⁸ Άρθρο 3 Ν.4816/2021

προς το αντικείμενο του, στην 1^η παράγραφο του άρθρου 4 του Ν.4816/2021 ως ξέπλυμα ορίζονται οι ακόλουθες πράξεις:

α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή για να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεων του,

β) η απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας, όσον αφορά τη φύση, την προέλευση, τη διάθεση, τη διακίνηση ή τη χρήση περιουσίας ή τον τόπο όπου αυτή βρίσκεται ή την κυριότητα επ' αυτής, ή τα σχετικά με αυτή δικαιώματα, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα,

γ) η απόκτηση, κατοχή ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει, κατά τον χρόνο κτήσης, ή κατά τον χρόνο περιέλευσης της κατοχής ή της χρήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα,

δ) η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα.

Στις επόμενες παραγράφους του ίδιου άρθρου διευκρινίζονται οι προϋποθέσεις ώστε η εγκληματική πράξη να θεωρείται νομιμοποίηση ακόμα και όταν λαμβάνει χώρα στο έδαφος άλλου κράτους.

Προχωρώντας στο επόμενο άρθρο⁴⁹ έχουμε τον κατάλογο των βασικών αδικημάτων ο οποίος παρατίθεται συνοπτικά:

- Εγκληματική οργάνωση
- Τρομοκρατικές πράξεις, τρομοκρατική οργάνωση και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας
- Δωροδοκία και δωροληψία υπαλλήλων, πολιτικών προσώπων και δικαστικών
- Δωροδοκία δωροληψία στον ιδιωτικό τομέα και για αλλοίωση αποτελέσματος αγώνα, εμπορία επιρροής-μεσάζοντες

⁴⁹ Άρθρο 4 του Ν.4557/2018 όπως αυτό έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 5 του Ν.4816/2021

- Εγκλήματα κατά των τηλεπικοινωνιών, παράνομη πρόσβαση σε σύστημα πληροφοριών
- Ανθρωποκτονία με πρόθεση, βαριά σωματική βλάβη, αρπαγή, εμπορία ανθρώπων, αρπαγή ανηλίκων και παράνομη παρακράτηση
- Παραχάραξη και κυκλοφορία νομίσματος και άλλων μέσων πληρωμής, πλαστογραφία, κλοπή, ληστεία, εκβίαση, απάτη
- Αδικήματα που σχετίζονται με την παιδική πορνογραφία και μαστροπεία
- Διακίνηση και εμπορία ναρκωτικών ουσιών
- Παράνομη διακίνηση όπλων και εκρηκτικών
- Αρχαιοκαπηλία
- Αδικήματα που σχετίζονται με τις ιοντίζουσες ακτινοβολίες
- Αδικήματα που σχετίζονται με τη μεταναστευτική νομοθεσία
- Αδικήματα που σχετίζονται με την ποινική προστασία της ΕΕ
- Χρηματιστηριακά αδικήματα
- Τα αδικήματα της φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίας
- Αδικήματα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος
- Αδικήματα που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία
- Η πειρατεία
- Εγκλήματα μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο
- Κάθε άλλο έγκλημα με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των τριών μηνών, από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος

Όπως επιβεβαιώνεται από την παραπάνω λίστα, αποδεικνύεται τόσο η επέκταση της σε άλλες κατηγορίες εγκλημάτων καθώς και το κατασταλτικό πνεύμα του νόμου. Αντίστοιχη διεύρυνση παρατηρείται και στην περίπτωση των προσώπων υπόχρεων αναφοράς με την τροποποίηση που επέφερε το άρθρο 4 του Ν.4734/2020. Ως υπόχρεα πρόσωπα ορίζονται:

- Πιστωτικά ιδρύματα
- Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί
- Ορκωτοί λογιστές και εταιρείες ορκωτών λογιστών
- Εξωτερικοί λογιστές-φοροτεχνικοί
- Συμβολαιογράφοι και δικηγόροι
- Φορείς παροχής υπηρεσιών σε εταιρείες εμπιστευτικής διαχείρισης
- Πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρίες ή εμπιστεύματα
- Μεσίτες ακινήτων για συναλλαγές άνω το 10.000 ευρώ

- Επιχειρήσεις καζίνο και άλλες επιχειρήσεις τυχερών παιγνίων
- Έμποροι και εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας, όταν η αξία της συναλλαγής είναι τουλάχιστον 10000 ευρώ
- Ενεχυροδανειστές και αργυραμοιβοί

Τέλος αξίζει να παραθέσουμε ορισμένα στοιχεία για τις αρμόδιες αρχές και τη δράση τους. Η εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων για τα υπόχρεα πρόσωπα μοιράζεται σε διάφορες αρχές και φορείς οι οποίοι είναι: η Τράπεζα της Ελλάδος, η Ελληνική Αστυνομία, η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων⁵⁰. Οι παραπάνω αρχές για την άσκηση των εποπτικών αρμοδιοτήτων τους καθορίζουν λεπτομερώς τις υποχρεώσεις των προσώπων, καθοδηγούν με οδηγίες και διενεργούν ελέγχους για να διαπιστώνουν την εφαρμογή και την επάρκεια των μέτρων που έχουν ληφθεί.

Ως κεντρικός συντονιστικός φορέας ορίστηκε το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο μεταξύ άλλων, είναι επιφορτισμένο με την ανάλυση των ετήσιων εκθέσεων των αρμόδιων εποπτικών οργάνων, υποβάλλει προτάσεις λήψης μέτρων και προωθεί τη μεταξύ τους συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών⁵¹.

⁵⁰ Βλέπε σε άρθρο 6 του Ν.4557/2018

⁵¹ Άρθρο 6 του Ν.4734/2020

5. Τάσεις στην ποινική πολιτική

5.1 Εισαγωγή

Έχοντας παρουσιάσει τους μηχανισμούς νομιμοποίησης εσόδων, τις σχέσεις του φαινομένου με την οικονομική ανάπτυξη και τον τουρισμό και την ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου είμαστε σε θέση να συζητήσουμε τις τάσεις που παρατηρούνται στην αντεγκληματική πολιτική κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στον παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται αρχικά οι τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής και στη συνέχεια ειδικότερες πρακτικές και πρόσφατες εξελίξεις στα πλαίσια της πρόληψης.

5.2 Τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής

Τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής ανάλογα τον επιδιωκόμενο σκοπό τους διακρίνονται σε μέτρα πρόληψης, καταστολής και αποτροπής. Κάθε κατηγορία αφορά ένα σύνολο μέτρων τα οποία μπορούν να λειτουργούν συνδυαστικά ανάλογα την επιδιωκόμενη πολιτική (Βιδάλη, 2017) και τους στρατηγικούς στόχους που έχουν τεθεί. Στόχος της εκάστοτε πολιτικής είναι η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και παρανομίας, εν προκειμένω της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Το αγαθό της δημόσιας ασφάλειας έχει αναδειχθεί σε μείζον διακύβευμα των κυβερνήσεων παγκοσμίως, προβάλλοντας το δικαίωμα των πολιτών στην ασφάλεια (Συκιώτου, 2017). Υπό τον φόβο του εγκλήματος οι πολίτες παραχωρούν ολοένα και περισσότερες ελευθερίες, νομιμοποιώντας την αυξανόμενη παρέμβαση των ελεγκτικών αρχών. Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλλαν τόσο οι τρομοκρατικές επιθέσεις που τάραξαν την κοινή γνώμη παγκοσμίως, όσο και η ίδια μεταστροφή και εξέλιξη των εγκληματικών οργανώσεων.

Ως αποτέλεσμα η επικρατέστερη τάση στην Αντεγκληματική πολιτική προσανατολίζεται στην εξουδετέρωση του κινδύνου του εγκλήματος. Πρόκειται για μια λογική «διαχείρισης» τόσο σε επίπεδο ελέγχου του εγκλήματος, όσο και στην απονομή δικαιοσύνης (Συκιώτου, 2017). Στην ωφελιμιστική αυτή λογική πρωταρχικό στόχο αποτελεί να καταστεί δυσκολότερο το έγκλημα και όχι η επανένταξη του εγκληματία στην

κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό άμυνας της κοινωνίας απέναντι στην εγκληματικότητα, οι ποινές αποκτούν εξίσου διαχειριστικό χαρακτήρα, με χαρακτηριστικό την αυστηριοποίηση τους.

Αντίστοιχα το μοντέλο της «μηδενικής ανοχής» αξιοποιήθηκε εκτενώς από τις ΗΠΑ. Η αντεγκληματική πολιτική της μηδενικής ανοχής βασίζεται στην θεωρία της «κοινωνικής πειθαρχίας/αταξίας», σύμφωνα με την οποία η αταξία θα οδηγήσει σε αύξηση της εγκληματικότητας και για αυτό θεωρείται σκόπιμη η επίδειξη μηδενικής ανοχής από τις αρχές (Συκιώτου, 2017)). Η επιδίωξη της ασφάλειας και της εξουδετέρωσης του εγκληματία ως αυτοσκοπός, ανατρέπει το τεκμήριο της εμπιστοσύνης στον κοινωνικό έλεγχο. Ως συνέπεια το βάρος μεταβιβάζεται στην έγκαιρη πρόληψη και την εκούσια παθητική συμμετοχή στον κοινωνικό έλεγχο.

Γενικότερα και στην αντεγκληματική πολιτική κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διακρίνονται τα πρότυπα της ασφάλειας και της άμυνας της κοινωνίας. Ανάμεσα στις τάσεις που παρατηρούνται, βρίσκεται και η πρόληψη, η οποία παρατηρείται σε διάφορα επίπεδα βάσει του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου. Για παράδειγμα, ανταλλαγή πληροφοριών, χρήση νέων τεχνολογιών, προληπτικοί έλεγχοι και άλλα μέτρα για τον έλεγχο του εγκλήματος.

Τη σημερινή εποχή η Αντεγκληματική πολιτική δέχεται πιέσεις σε υπερεθνικό επίπεδο. Αυτές προκύπτουν από τις συμβάσεις με οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, σε ευρωπαϊκό επίπεδο από αποφάσεις και οδηγίες, και από άλλους οικονομικούς φορείς. Η αύξηση της καταστολής αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της αντεγκληματικής πολιτικής, ιδιαίτερα μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ, όπου ο εθνικός νομοθέτης έχει ολοένα και λιγότερες δυνατότητες παρέμβασης στη διαμόρφωση και τον έλεγχο της (Συκιώτου, 2017). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και στην ελληνική περίπτωση, μέσα από τις διαδοχικές νομοθετικές τροποποιήσεις του νόμου περί νομιμοποίησης εσόδων.

Οι υπερεθνικές επιρροές δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην νομοθετική εξουσία, αλλά παρατηρούνται και στην δικαστική και εκτελεστική εξουσία των κρατών. Οι επιρροές προκύπτουν μέσω της νομοθετικής αρμοδιότητας που έχουν υπερεθνικά όργανα, του δεσμευτικού χαρακτήρα συμβάσεων για μια σειρά θεμάτων, όπως η θέσπιση μηχανισμών

ελέγχου, και από έμμεσες πιέσεις διεθνών οργανισμών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η FATF, της οποίας οι Συστάσεις υιοθετούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στη συνέχεια μέσω των αντίστοιχων Οδηγιών καλούνται να μεταφερθούν στην εθνική νομοθεσία των κρατών-μελών (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2007). Η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων ως απάντηση στη μάστιγα των ναρκωτικών αποτέλεσε ουσιαστικά το «δούρειο ίππο», για την επέκταση των ρυθμίσεων στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και σταδιακά σε ένα ευρύ κατάλογο εγκλημάτων.

5.3 Πρόληψη

Στα πλαίσια της ασκούμενης Αντεγκληματικής πολιτικής, η «πρόληψη» περιλαμβάνει το σύνολο στρατηγικών και μέτρων που εφαρμόζονται για την παρεμπόδιση διάπραξης εγκλημάτων (Φαρσεδάκης, 2017). Μεταξύ των ειδών πρόληψης που υπάρχουν βρίσκονται η ποινική και η εγκληματολογική πρόληψη. Η ποινική, δηλαδή μέσω της εφαρμογής του ποινικού νόμου, διακρίνεται με τη σειρά της σε γενική και ειδική. Η γενική πρόληψη επιτυγχάνεται μέσω της συμμόρφωση των πολιτών στον κανόνα, ενώ η ειδική από την επιβολή της σχετικής ποινής.

Αντίστοιχα, η εγκληματολογική πρόληψη περιλαμβάνει την περιστασιακή και την κοινωνική πρόληψη. Η περιστασιακή πρόληψη περιλαμβάνει όλα τα τεχνικά εμπόδια που στοχεύουν να αποτρέψουν τις εγκληματικές πράξεις. Από την άλλη πλευρά η κοινωνική πρόληψη στοχεύει στην καταπολέμηση των παραγόντων που οδηγούν στην εγκληματική πράξη. Τα στοιχεία έρευνας του Συμβουλίου της Ευρώπης δείχνουν την μεγάλη αποτελεσματικότητα των μέτρων της κοινωνικής πρόληψης σε σχέση με αυτά της ποινικής (Φαρσεδάκης, 2017).

Η πρόληψη αποτελεί σημαντικό μέρος κάθε αντεγκληματικής πολιτικής. Στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων αυτό φαίνεται σε πολλά επίπεδα. Αρχικά, επανερχόμενοι στον κατάλογο των Συστάσεων της FATF, έχουμε συνολικά 15 συστάσεις που αφορούν την κατηγορία της πρόληψης. Μεγάλο μέρος της κατηγορίας αναφέρεται σε υποχρεώσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα, αλλά υπάρχουν πολλά μέτρα τα οποία ήδη χρησιμοποιούνται από σε συγκεκριμένες κατηγορίες υπηρεσιών και προϊόντων του τουριστικού τομέα και πιθανώς θα μπορούσαν να επεκταθούν και σε άλλες πρακτικές.

5.3.1 Προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο – Risk Based Approach (RBA)

Η προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο σημαίνει πως οι χώρες, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να αναγνωρίζουν, αναλύουν και αξιολογούν το ρίσκο έκθεσης τους στη νομιμοποίηση εσόδων και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και ποια συγκεκριμένα μέτρα μπορούν να αξιοποιηθούν για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τους (FATF, 2014). Σύμφωνα με τη FATF, η αναθεωρημένη λίστα των 40 Συστάσεων επιτρέπει στις χώρες να υιοθετήσουν ένα ευέλικτο συνδυασμό προληπτικών μέτρων αντιμετώπισης των ρίσκων, βάσει των διαθέσιμων πόρων τους.

Για τη διενέργεια της αξιολόγησης κινδύνου σε εθνικό επίπεδο, η FATF (2014) έχει αναπτύξει έναν οδηγό που περιλαμβάνει τις βασικές αρχές που πρέπει να συμπεριλαμβάνονται. Η RBA χρησιμοποιείται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την εκτίμηση του συνολικού κινδύνου που αντιμετωπίζουν εξετάζοντας διάφορα κριτήρια όπως: τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των πελατών τους, ανώνυμες συναλλαγές, συναλλακτικές συνήθειες και τη γεωγραφική τοποθεσία που δραστηριοποιούνται ή συναλλάσσονται .

Πέρα από τον χρηματοπιστωτικό τομέα, αντίστοιχες πρακτικές μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλες επιχειρήσεις και επαγγέλματα. Για παράδειγμα, βάσει της ανάλυσης ρίσκου, τα καζίνο ανήκουν στις επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου για νομιμοποίηση εσόδων, με αποτέλεσμα την υποχρεωτική εφαρμογή μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου. Ανάλογα το βαθμό κινδύνου διαμορφώνονται και τα μέτρα αντιμετώπισης, για παράδειγμα σε περιπτώσεις αποδεδειγμένου χαμηλού κινδύνου μπορούν να ληφθούν λιγότερα μέτρα εποπτείας (FATF, 2014). Στο πλαίσιο της πρακτικής εφαρμογής της ανάλυσης κινδύνου και αντιμετώπισης του ανήκουν τα μέτρα δέουσας επιμέλειας και Know your Customer που θα δούμε παρακάτω.

5.3.2 Μέτρα δέουσας επιμέλειας

Με τον Ν.4557/2018, όπως έχει τροποποιηθεί από το άρθρο 4 του Ν.4734/2020, εισήχθηκε η υποχρέωση σε μια σειρά προσώπων, πέραν του χρηματοπιστωτικού τομέα, να αναφέρουν ύποπτες συναλλαγές που μπορεί να σχετίζονται με το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων. Μεταξύ των επαγγελματιών που βρίσκονται σε αυτή τη λίστα και

οι μεσίτες ακινήτων και οι δικηγόροι ή συμβολαιογράφοι που διενεργούν αγοραπωλησίες ακινήτων για λογαριασμό πελατών τους.

Τα μέτρα δέουσας επιμέλειας χρησιμοποιούνται εκτενώς και υποχρεωτικά από τον χρηματοπιστωτικό τομέα και αποτελούν βασικό σημείο για την αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εντός αυτού. Ανάλογα το βαθμό ρίσκου που έχει εκτιμηθεί από την αξιολόγηση του πελάτη προβλέπεται η εφαρμογή αυξημένης ή απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας (FATF, 2014). Για παράδειγμα, κατηγορία υψηλού κινδύνου αποτελούν οι πελάτες τρίτων χωρών όπου υπάρχουν αμφιβολίες για την ταυτότητα ή την γνησιότητα των εγγράφων που προσκομίζουν. Αντίθετα πελάτες χωρών που εφαρμόζουν ισοδύναμα μέτρα, όπως μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί να εφαρμοστεί η απλουστευμένη δέουσα επιμέλεια.

5.3.3 Know your Customer (KYC)

Στα πλαίσια της πρόληψης η υπηρεσία «Know your Customer» λαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερη προσοχή από τους χρηματοπιστωτικούς και μη οργανισμούς που προσπαθούν να προστατευτούν από τη διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος για σκοπούς ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Στα πλαίσια της προληπτικής αυτής πολιτικής, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να ταυτοποιήσουν τους πελάτες τους και τη νομιμότητα των χρηματοοικονομικών συναλλαγών τους. Βασικοί στόχοι είναι η δημιουργία προφίλ των δυνητικά συμμετεχόντων στη διαδικασία της νομιμοποίησης και δεύτερον ο έλεγχος της διαδρομής του χρήματος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Η υπηρεσία, προσφέρει τη δυνατότητα στους πολίτες να προσκομίζουν ηλεκτρονικά έγγραφα και να βεβαιώνονται στοιχεία τους από τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Σε επίπεδο αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων η υπηρεσία ξεκίνησε υποχρεωτικά για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Σήμερα χρησιμοποιείται από πληθώρα άλλων οργανισμών, μεταξύ αυτών και επιχειρήσεις real estate και τουρισμού, με στόχο να προστατευτούν να αναπτύξουν ασφαλή συστήματα εσωτερικού ελέγχου και αξιολόγησης των πελατών τους κατά της νομιμοποίησης εσόδων.

5.3.4 Μονάδες Οικονομικών Πληροφοριών (Financial Intelligence Units – FIU)

Μεταξύ των υποχρεώσεων των κρατών μελών για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι η δημιουργία μιας Μονάδας Οικονομικών Πληροφοριών (FIU). Με τον Ν.4557/2018 ιδρύεται στην Ελλάδα η Αρχή Καταπολέμησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, η οποία αποτελεί την εθνική αρχή για την καταπολέμηση του φαινομένου. Η Αρχή απαρτίζεται από τρεις Μονάδες, με πρώτη την Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, η οποία αποτελεί την ελληνική FIU⁵². Στα πλαίσια συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών, όπως προβλέπεται από τις Συστάσεις και τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές Οδηγίες, οι εθνικές FIU μπορούν να συνεργάζονται μεταξύ τους και με άλλες ευρωπαϊκές αρχές, όπως η Europol και η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους οι FIU έχουν πρόσβαση σε στοιχεία όπως τραπεζικοί λογαριασμοί, ακίνητα, αγαθά πολυτελείας και άλλα. Τέλος, η Εθνική Αρχή Καταπολέμησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες λαμβάνει και ερευνά τις καταγγελίες των υπόχρεων προσώπων.

5.3.5 Ευρωπαϊκή Αρχή για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες – AMLA

Στις 30 Μαΐου 2024 το Συμβούλιο εξέδωσε κανονισμό για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Anti Money Laundering Authority – AMLA), με έναρξη λειτουργίας τα μέσα του 2025 και έδρα στη Φρανκφούρτη. Σκοπός της θα είναι η βελτίωση της εποπτείας κατά της καταπολέμησης του ξεπλύματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της συνεργασίας των μονάδων χρηματοπιστωτικών πληροφοριών των κρατών μελών⁵³.

Ο ρόλος της AMLA θα περιλαμβάνει:

- Άμεση εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων υψηλού κινδύνου στη ΕΕ και των παρόχων κρυπτοστοιχείων
- Υποστηρικτικό ρόλο για τον μη χρηματοπιστωτικό τομέα
- Συντονισμός των ΜΧΠ

⁵² Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, <http://www.hellenic-fiu.gr/index.php?lang=el>

⁵³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

- Επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεων

Για την εκπλήρωση των καθηκόντων της η AMLA θα έχει πρόσβαση σε έγγραφα και άλλες πληροφορίες, θα μπορεί να διενεργεί επιτόπιους ελέγχους και να επιβάλει ποινές ύψους 500.000- 2 εκατομμυρίων ευρώ ή από 0,5 έως 10% του ετήσιου κύκλου εργασιών της υπόχρεης οντότητας⁵⁴.

5.4 Κριτική αξιολόγηση

Σε επίπεδο τάσεων ποινικής πολιτικής, η διεθνής και εθνική αντεγκληματική πολιτική των τελευταίων δεκαετιών χαρακτηρίζεται από μια συνεχή αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου καταλήγοντας στην υπερποινικοποίηση του. Οι συνεχείς νομοθετικές τροποποιήσεις έχουν μεταβάλλει τον επιδιωκόμενο σκοπό από την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών ή την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σε εργαλείο αντιμετώπισης του εγκλήματος εν γένει (Βασιλαντωνοπούλου, 2019). Η τάση υπερποινικοποίησης αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα και της ελληνικής νομοθεσίας, με τον Έλληνα νομοθέτη να θεσπίζει ένα από τα αυστηρότερα νομοθετικά πλαίσια ποινών, υπερβαίνοντας τις υποχρεώσεις (Τσιρίδης, 2007).

Η υπερποινικοποίηση του φαινομένου βασιζόμενη στα πρότυπα ασφάλειας της κοινωνίας και στην ωφελμιστική διαχείριση του εγκλήματος δεν συνεπάγεται απαραίτητα αυξημένη αποτελεσματικότητα. Αναλογιζόμενοι τον αριθμό τροποποιήσεων από τη FATF αρχικά και στη συνέχεια την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις εθνικές νομοθεσίες αντιλαμβανόμαστε την αναποτελεσματικότητα της. Άξιο θαυμασμού αποτελεί η πλήρης απουσία αξιολογήσεων και στοιχείων για την πρόοδο που έχει σημειωθεί ως προς τη μείωση ή πρόληψη του φαινομένου της νομιμοποίησης (PoI, 2020). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την προβληματική εφαρμογή της νομοθεσίας στον πυρήνα της αντεγκληματικής πολιτικής που τη διαμόρφωσαν (PoI, 2020).

Μεταφέροντας την κριτική μας στην ελληνική περίπτωση, πέραν της υπερποινικοποίησης και των αλλεπάλληλων νομοθετικών βελτιώσεων, παρατηρούμε κατακερματισμό των ελεγκτικών υπηρεσιών και επικάλυψη αρμοδιοτήτων. Σε αυτά προστίθεται η έλλειψη

⁵⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20240419IPR20586/neoikanones-gia-tin-katapolemisi-tou-xeplumatos-chrimatos>

επαρκούς εκπαίδευσης του προσωπικού των ελεγκτικών μηχανισμών, η υποστελέχωση τους και οι περιορισμένοι πόροι τους (Βιδάλη, 2019) .

Εξ' ορισμού, η διαδικασία της νομιμοποίησης προϋποθέτει τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε κάποιο σημείο του κύκλου⁵⁵. Αυτό αποτελεί και τον βασικότερο λόγο της ιδιαίτερης βαρύτητας που δίνεται στην προστασία του χρηματοπιστωτικού τομέα και στους εκτενείς μηχανισμούς και οδηγίες που έχουν διαμορφωθεί για αυτόν το σκοπό. Το ρυθμιστικό και λειτουργικό πλαίσιο του τραπεζικού συστήματος βελτιώνεται και ενισχύεται συνεχώς, ενώ αδυναμίες παρατηρούνται κυρίως σε κλάδους του μη χρηματοπιστωτικού τομέα. Η FATF, ως ο κυριότερος φορέας δράσεων κατά της νομιμοποίησης εσόδων αποτελεί το σημείο αναφοράς, μέσω των Συστάσεων και των αξιολογήσεων που διενεργεί.

Μεταφέροντας την ανάλυση μας στον τουριστικό κλάδο, παρατηρούμε πως δεν έχει εκπονηθεί κάποιο εξειδικευμένο σχέδιο αντιμετώπισης του φαινομένου για τον κλάδο, αλλά η αντιμετώπιση του βασίζεται στις γενικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις που αναλύθηκαν παραπάνω. Αναγνωρίζοντας πρώτον, τη σημασία του κλάδου στην οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα για χώρες όπως η Ελλάδα, και δεύτερον τις αρνητικές επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων στην οικονομία θα περιμέναμε μια πιο εξειδικευμένη προσέγγιση καταπολέμησης του φαινομένου. Οι μόνες πιο εξειδικευμένες περιπτώσεις που παρατηρήσαμε μέσα στον κατάλογο των Συστάσεων και στην εθνική μας νομοθεσία, είναι οι ρυθμίσεις για τα μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπου περιλαμβάνονται τα καζίνο, το real estate, οι δικηγόροι και οι συμβολαιογράφοι που σχετίζονται με αγοραπωλησίες ακινήτων (N.4557/2018).

Οι δύο κυριότεροι λόγοι που επιλέχθηκαν προς ανάλυση περίπτωσης το real estate στον τουρισμό και οι πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων είναι: η αναφορά σε διάφορες αξιολογήσεις και έντυπα μέσα ως κατηγορίες σχετιζόμενες με τη νομιμοποίηση εσόδων και δεύτερον η ύπαρξη μηχανισμών που όπως αναλύθηκαν διαφεύγουν των μέτρων ελέγχου. Στην περίπτωση της αγοραπωλησίας ακινήτων πρόσφατα ψηφίστηκε ο Ν.5073/2023, με τίτλο «Μέτρα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και άλλες

⁵⁵ Βλέπε σε ορισμούς για την νομιμοποίηση εσόδων, <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>

επείγουσες διατάξεις». Μεταξύ άλλων προβλέπεται πως οι αγοραπωλησίες ακινήτων θα γίνονται μόνο με τραπεζικά μέσα πληρωμής. Ο νόμος μπορεί να ενδυναμώνει τη φορολογική διαφάνεια αλλά σε καμία περίπτωση δε μπορεί να αντιμετωπίσει τα σχήματα που περιεγράφηκαν, όπως η ανακαίνιση ακινήτου με μετρητά, η πώληση του σε πολύ μεγαλύτερη αξία ή η προσφορά μετρητών «κάτω από το τραπέζι».

Αντίστοιχα εξετάζοντας τα μέτρα που λαμβάνονται από τις πλατφόρμες τουριστικών καταλυμάτων, για την προστασία τους από σχήματα νομιμοποίησης παρατηρούμε κενά τα οποία εκμεταλλεύεται το οργανωμένο έγκλημα. Πρώτον, από την πλευρά της Booking, που επιτρέπει τη χρήση μετρητών για την ενοικίαση ενός καταλύματος, γεγονός που διευκολύνει τη νομιμοποίηση μετρητών από εγκληματίες μέσω ψεύτικων κρατήσεων. Η Airbnb από την πλευρά της ενώ χρησιμοποιεί στρατηγική KYC για την επαλήθευση της ταυτότητας των πελατών της και αλγόριθμους αξιολόγησης κινδύνου δε μπορεί να διασφαλίσει την ακεραιότητα της πλατφόρμας της, δηλαδή την αποφυγή ψεύτικων προφίλ ή τη υποκλοπή στοιχείων.

Το ζητούμενο της αποτελεσματικότητας των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων παραμένει επίκαιρο. Η οικονομική ύφεση λόγω της πανδημίας του Covid-19 και ο πόλεμος στην Ουκρανία, αποτελούν μερικά από τα πιο πρόσφατα παραδείγματα, μη αναμενόμενων πιέσεων στους κρατικούς προϋπολογισμούς, που με τη σειρά τους πιέζουν τις εκάστοτε κυβερνήσεις να προτεραιοποιούν πολιτικές φορολογικής συμμόρφωσης (IMF working paper). Στη βάση αυτής της επιλογής βρίσκεται η αποφυγή εναλλακτικών πολιτικών αύξησης άμεσων και έμμεσων φόρων σε συνδυασμό με την αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητα που προσφέρει η ευρεία χρήση μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων. Σε έκθεση του 2022 η FATF αναφέρει πως ανάμεσα στα βασικά αδικήματα με αυξημένο ρίσκο νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, βρίσκονται και τα φορολογικά αδικήματα. Επιπλέον στην προαναφερθείσα έκθεση της IMF γίνεται λόγος για μόχλευση συγκεκριμένων μέτρων με στόχο την ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας, τον εντοπισμό υποθέσεων φοροδιαφυγής και την ενίσχυση των διαθέσιμων εργαλείων των διωκτικών αρχών.

Στα πλαίσια μιας υποθετικής ευρείας φορολογικής συμμόρφωσης στον τομέα του τουρισμού, μέσω της μόχλευσης συγκεκριμένων μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων, τα φορολογικά έσοδα σε τουριστικούς προορισμούς όπως και η Ελλάδα θα παρουσιάζουν

μια συνεχή αυξητική τάση. Αν η φορολογική συμμόρφωση αποτελεί το μοναδικό επιδιωκόμενο αποτέλεσμα τότε σαφώς οι συστάσεις και η εφαρμογή μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων θα συμβάλλουν ως προς αυτήν την κατεύθυνση. Αν όμως στόχος είναι ένας υγιής και ασφαλής τουριστικός τομέας, όπου η νομιμοποίηση εσόδων αντιμετωπίζεται ολιστικά, τότε απαιτείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του ζητήματος.

5.5 Προτάσεις

Μετά την ανάλυση των τάσεων της ποινικής πολιτικής και της κριτικής ανάλυσης μπορούμε να αναφερθούμε σε πιθανές προτάσεις που θα στοχεύουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου στον τουριστικό τομέα. Οι προτάσεις αυτές βασίζονται στους μηχανισμούς και τους φορείς που ήδη βρίσκονται συμμετέχουν στην καταπολέμηση του φαινομένου.

Πρώτον, αναφερόμενοι στους φορείς που έχουν εποπτικό και ελεγκτικό ρόλο στη χώρα μας, την ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασία, θα μπορούσε να συμμετέχει και το Υπουργείο Τουρισμού συμβάλλοντας με εξειδικευμένες κλαδικές μελέτες για τις τάσεις και προοπτικές στον τομέα. Οι πληροφορίες αυτές θα δύναται να χρησιμοποιούνται δευτερογενώς από άλλους φορείς, όπως η ΑΑΔΕ, για τη διενέργεια επιτόπιων ελέγχων και τον εντοπισμό μηχανισμών νομιμοποίησης. Επιπλέον, το Υπουργείο Τουρισμού, μπορεί να συμβάλει με επιμορφωτικά προγράμματα και προγράμματα ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών του κλάδου και των τουριστών σε θέματα νομιμοποίησης εσόδων (Gyeni-Boateng, 2018).

Η δημιουργία μια εξειδικευμένης προσέγγισης κινδύνου για τον κλάδο, με στόχο να εντοπιστούν τα κενά που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι εγκληματίες και να παρουσιαστούν αντίμετρα ανάλογα το βαθμό κινδύνου. Στη συνέχεια μπορούν να εφαρμοστούν προληπτικές πρακτικές KYC ή δέουσας επιμέλειας για τη διασφάλιση στοιχείων και συναλλαγών. Σε επίπεδο λογισμικών προσφέρονται πολλές λύσεις, τις οποίες μπορούν να ενσωματώσουν οι επιχειρήσεις για την ενίσχυση των μέτρων προστασίας του από τη διείσδυση εγκληματιών.

Η χρήση νέων τεχνολογιών δίνει τη δυνατότητα στους εγκληματίες να αποφεύγουν την ανίχνευση τους ή να εφευρίσκουν νέους μηχανισμούς νομιμοποίησης. Από την άλλη πλευρά η χρήση τους μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για τους ελεγκτικούς

μηχανισμούς. Για παράδειγμα, η ΑΑΔΕ ανακοίνωσε τη χρήση ΑΙ (artificial intelligence) για τον εντοπισμό υποθέσεων φοροδιαφυγής και απάτης. Σε αντίστοιχα βήματα μπορεί να προβεί και η Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ως ένα από τα συντονιστικά όργανα στη χώρα μας. Η διαχείριση του αυξανόμενου όγκου ψηφιακών δεδομένων, καταγγελιών και πληροφοριών αλλά και η σωστή μεταβίβαση της στους αρμόδιους ελεγκτικούς μηχανισμούς μπορεί να συμβάλει θετικά στην έγκαιρη αποκάλυψη μηχανισμών ξεπλύματος στον κλάδο του τουρισμού.

Οι αρνητικές επιπτώσεις από την εισχώρηση του οργανωμένου εγκλήματος στην αγορά ακινήτων, και ειδικά γύρω από τον τουρισμό, είναι ξεκάθαρες. Η αντιμετώπιση του φαινομένου προϋποθέτει πέραν της ύπαρξης των απαραίτητων νομοθετικών εργαλείων, τον έγκαιρο εντοπισμό των μηχανισμών νομιμοποίησης, την εξειδίκευση μέτρων για την αντιμετώπιση του και το συντονισμό των ελεγκτικών υπηρεσιών. Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη προσφέρει συνεχώς νέες ευκαιρίες και μηχανισμούς νομιμοποίησης στους εγκληματίες, γεγονός που απαιτεί αντίστοιχη εξέλιξη των μηχανισμών αντιμετώπισης τους.

Επίλογος

Συνοψίζοντας, αναλύθηκε το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων και παρουσιάστηκαν οι βασικότεροι μηχανισμοί του, οι οποίοι εντοπίζονται και στον τουριστικό τομέα. Στη συνέχεια αναφερθήκαμε στην οικονομική ανάπτυξη και στις σχέσεις που διαμορφώνονται με τη νομιμοποίηση εσόδων και τον τουρισμό αντίστοιχα. Ακολούθως αναφερθήκαμε στην εξέλιξη του φαινομένου στον τουρισμό, στις επιπτώσεις του καθώς και σε προβληματικές περιπτώσεις που διαφεύγουν του ρυθμιστικού πλαισίου. Παρατηρούμε πως ο τουριστικός τομέας προσφέρει εύρος δυνατοτήτων νομιμοποίησης και για αυτό βρίσκεται ολοένα και περισσότερο στο στόχαστρο του οργανωμένου εγκλήματος.

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί αδιαμφισβήτητο τομέα με θετική συμβολή στην οικονομία των κρατών. Τα στοιχεία δείχνουν μια σταθερή αύξηση του, ιδιαίτερα για χώρες με προσανατολισμό στις τουριστικές υπηρεσίες. Στον αντίποδα, οι μακροχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου της νομιμοποίησης στον τομέα και στην οικονομική ανάπτυξη γενικότερα, μπορούν να επηρεάσουν μεγάλο μέρος της κοινωνίας λόγω της συσχέτισης του με μεγάλο αριθμό υπηρεσιών και επαγγελμάτων.

Σε επίπεδο τάσεων αντεγκληματικής πολιτικής, η υπερποινικοποίηση του φαινομένου δε φαίνεται να αποδίδει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αντίθετα, τα μέτρα πρόληψης που χρησιμοποιούνται ευρύτατα στο χρηματοπιστωτικό τομέα, εξειδικευμένα για μηχανισμούς νομιμοποίησης στον τουρισμό ίσως αποτελούν μέρος της λύσης. Παρά την δράση των διεθνών οργανισμών και των συνεχών νομοθετικών ρυθμίσεων το φαινόμενο φαίνεται να λαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερη έκταση. Αυτό με τη σειρά του γεννά ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των επαχθών μέτρων. Η απλουστευμένη τυποποίηση του φαινομένου, κατά βάση ως φορολογικό αδίκημα ή ως ζήτημα ασφάλειας, μακροπρόθεσμα θα βλάψει τον τομέα στο σύνολο του.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βασιλακόπουλος Π. (1996). Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (Κριτικές παρατηρήσεις στις ποινικές διατάξεις του ν. 2331/1995) σε Ποινικά Χρονικά τ. ΜΣΤ' 1996, Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 1361 επομ.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2019). Η αντεγκληματική πολιτική για το ξέπλυμα “βρώμικου” χρήματος ως λανθάνουσα οικονομική διακυβέρνηση. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.) Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σελ.261-266). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2019). Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Οικονομικό, οργανωμένο έγκλημα και διαφθορά. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., (2007), Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας

Καραδήμας, Θ., Καραδήμα, Π. (2015), “Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών”, e-Περιοδικό Επιστήμης και Τεχνολογίας, 10 (2), pp. 57-94.

Κάτσιος, Σ. (1998), Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκουλα.

Συκιάτου, Αθ., (2017) «Παγκοσμιοποίηση και Αντεγκληματική Πολιτική», στον τιμητικό τόμο για τον Ομοτ. Καθηγ. Νέστορα Κουράκη «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης»,

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2000). Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις. Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου. Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου.

Τσακάλης, Ι. (2016). Η Ποινικοποίηση Του Ξεπλύματος Βρώμικου Χρήματος Στον Ενωσιακό Χώρο υπό Το Πρίσμα Της 4ης Ευρωπαϊκής Οδηγίας (2015/849/ΕΕ) Και Των Πρόσφατων Νομοθετικών Πρωτοβουλιών. Ποινικά Χρονικά, σελ. 756.

Τσίγγανου, Ι. (2017), «Η στατιστική αποτύπωση του «οικονομικού εγκλήματος» στην Ελλάδα σήμερα. Μια προκαταρκτική διερεύνηση»

Τσιρίδης, Π. (2007). Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και το λειτούργημα του συνηγόρου. Στο Ένωση Ελλήνων Ποινολόγων (επιμ.) Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. “Καθαρή” ή ελεύθερη κοινωνία;, (σελ. 199-200), Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκουλα.

Τσιρίδης Π. (2008) Παρατηρήσεις και προτάσεις επί του σχεδίου νόμου για την ενσωμάτωση στη νομοθεσία μας της τρίτης κοινοτικής Οδηγίας (2005/60/ΕΚ) για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ σε Ποινική Δικαιοσύνη τεύχος 5/2008 (έτος 11ο), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 623 – 631.

Φαρσεδάκης, Ι., (2017), «Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής», στον τιμητικό τόμο για τον Ομοτ. Καθηγ. Νέστορα Κουράκη «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης»,

Χονδρογιάννης, Μ., (2021), Κανονιστική συμμόρφωση κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ως παράγοντας βιωσιμότητας στον τουριστικό κλάδο: το οικονομικό έγκλημα από την άποψη της διαχείρισης φήμης και της κοινωνικής ευθύνης στον κλάδο της κρουαζιέρας

Αγγλική

Araujo, R.A., Moreira, T.B. „An Inter-Temporal Model of Dirty Money”, Journal of Money Laundering Control, March 2005 & Masciandaro, D., Money Laundering: the Economics of Regulation”, European Journal of Law and Economics, May 1999

Arzoumanidis, I., Petti, L., Raggi, A., (2022), Online booking platforms: Towards making more sustainable choices, Cleaner Production Letters, Volume 3

- Baker, W.R. (2005), *Capitalism's Achilles Heel, Dirty Money and How to Renew the Free-Market System*, Hoboken, New Jersey: John Wiley and sons, Inc.
- Bardhan, A., Begley, J., Kroll, C., George, N., (2008), *Global Tourism and Real Estate*. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.1126837.
- Bartlett, B. (2002), "The Negative Effects of Money Laundering and Economic Development, For the Asian Development Bank, Regional Technical Assistance Project No.5967, Countering Money Laundering in The Asian and Pacific Region
- Blomberg S. B., Gregory, D., Weerapana, A., (2004). *Economic Conditions and Terrorism*, *European Journal of Political Economy*, Vol. 20, pp. 463-478.
- Gulhan, O., (2018). *Consequences of Money Laundering on Economic Growth-The Case of Kosovo and its Trade Partners*.
- Haller, A., Gina, I., Harşan, B., Harşan, T., Mirela, G., Mirela, S., (2020). *The relationship between tourism and economic growth in the EU-28. Is there a tendency towards convergence?.* *Ekonomiska Istraživanja / Economic Research*. 34
- Kabil, M., Abouelseoud, M., Alsubaie, F., Hassan, H., Varga, I., Csobán, K., David, L. D., (2022). *Evolutionary Relationship between Tourism and Real Estate: Evidence and Research Trends*. *Sustainability*. 14. 10177. 10.3390/su141610177.
- Kasimati, E., (2015), *Does tourism contribute significantly to the Greek economy? A multiplier analysis*.
- Koligkionis, C., (2017), *Money laundering and the role of offshore financial centres*, in Spinellis, C.D., Theodorakis, N., Billis, E. and Papadimitrakopoulos, G. (eds.), *Europe in crisis: Crime, criminal justice and the way forward - Essays in honour of Nestor Courakis*, Athens: Editions Ant. N. Sakkoulas Limited Partnership, pp. 1352-1363.
- Lanza, A. Temple, P., Urga, G., (2003), *The implications of tourism specialisation in the long run: an econometric analysis for 13 OECD economies*, *Tourism Management*, Vol. 24, pp 315-321

- Layza, N., Villa, E., Misas, M., (2019), Illicit activity and money laundering from an economic growth perspective: A model and an application to Colombia, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 159, pp. 442-487
- Masciandaro, D., (1999), "Money Laundering: the Economics of Regulation," *European Journal of Law and Economics*, Springer, vol. 7(3), pages 225-240, May.
- Matakovic, H., Matakovic, I., (2019), The impact of crime on security in tourism, *Security and Defence Quarterly* 27(5):1-20
- Moore, K., Berno, T., (1995), Relationships Between Crime and Tourism, *Visions in Leisure and Business*, Vol. 14, Article 2
- McDowell, J., Novis, G. (2001), "The consequences of money laundering and financial crime", *Economic Perspectives - An economic journal of U.S. Department of State*, 6 (2), pp. 6-8.
- Mitsilegas, V. and Gilmore, B. (2007), "The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: a critical analysis in the light of evolving global standards", *International and Comparative Law Quarterly*, 56 (1), pp. 119-140.
- Norio, E. (2021). Why are tourist resorts attractive for transnational crime? The case of the Mayan Riviera. *Tourism Critiques*, Vol. 2 No. 1, 38-73. <https://doi.org/10.1108/TRC-10-2020-0019>
- Ofoeda et al, (2022), *Journal of International Development*, Foreign direct investment, anti-money laundering regulations and economic growth
- Passas, N. (2005), *Informal Value Transfer Systems and Criminal Activities*, Northeastern University College of Criminal Justice, Boston.
- Pol, R. (2020). Anti-money laundering: The world's least effective policy experiment? Together, we can fix it, *Policy Design and Practice*.
- Poormazahaeri, M., Geravand, Z. and Hematfar M., (2013), 'Money laundering and its effect on social and political economy in Iran', *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2 (3), pp. 607-609

Ryan, C., 1993. Crime, violence, terrorism and tourism. An accidental or intrinsic relationship? *Tourism Management*, 14 (3), 173–183.

Ruggiero, V. (2017). *Dirty Money. On Financial Delinquency*. Oxford University Press: Oxford.

Shchokin, (2023), THE IMPACT OF THE CRIME RATE ON THE HOSPITALITY AND TOURISM INDUSTRY IN THE EU COUNTRIES, *Geojournal of Tourism and Geosites*

Slama, M.B., Gueddari, A. (2022). The Relationship Between Money Laundering and Economic Growth in the MENA Region—A Simultaneous Equation Model. In: Ben Ali, M.S. (eds) *Key Challenges and Policy Reforms in the MENA Region. Perspectives on Development in the Middle East and North Africa (MENA) Region*.

Stancu, I., (2009), The Relationship between Economic Growth and Money Laundering – a Linear Regression Model

Tsai, H., Huang, W. J., Li, Y. (2015). The Impact of Tourism Resources on Tourism Real Estate Value. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(10), 1114–1125.

Unger, B. (2007), *The scale and impacts of money laundering*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Ltd.

Yuksel, M. (1991), “Money laundering”, *Economic Papers*, 10 (4), pp. 83-90

Ιστότοποι

UNODC, Money laundering overview, Ανακτήθηκε από <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>

UNDOC, Global Programme against Money Laundering, [ανακτήθηκε από https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/global-programme-against-money-laundering/.html](https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/global-programme-against-money-laundering/.html)

FATF, what is money laundering, [ανακτήθηκε από https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab](https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab)

OHE, Maintain International Peace and Security, [ανακτήθηκε από https://www.un.org/en/our-work/maintain-international-peace-and-security](https://www.un.org/en/our-work/maintain-international-peace-and-security)

European Commission, Money laundering, ανακτήθηκε από https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/money-laundering_en

FATF, FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html>

IMF, Overview, ανακτήθηκε <https://www.imf.org/en/Topics/Financial-Integrity/amleft>

World Bank, ανακτήθηκε από <https://www.worldbank.org/en/what-we-do>

Fodors.com, ανακτήθηκε από <https://www.fodors.com/news/news/hackers-are-targeting-booking-com-with-a-sophisticated-scam-heres-what-you-need-to-know>

Interpol, Our role in fighting financial crime, ανακτήθηκε από <https://www.interpol.int/Crimes/Financial-crime/Our-role-in-fighting-financial-crime>

EGMOND, ABOUT THE EGMONT GROUP, ανακτήθηκε από <https://egmontgroup.org/about/>

BIS, About BIS – overview, ανακτήθηκε από <https://www.bis.org/about/index.htm?m=2>

World Travel & Tourism Council, Economic Impact Research ,ανακτήθηκε από <https://wttc.org/research/economic-impact>

Business of Apps, Booking Revenue and Usage Statistics (2024), ανακτήθηκε από <https://www.businessofapps.com/data/booking-statistics/>

Business of Apps, Airbnb Revenue and Usage Statistics (2024), ανακτήθηκε από <https://www.businessofapps.com/data/airbnb-statistics/>

Hotel Association of New York, Criminals Are Reportedly Using Airbnb To Launder Money, ανακτήθηκε από <https://hanyc.org/criminals-reportedly-using-airbnb-launder-money/>

Booking.com, Understanding, detecting and reporting fake reservations, ανακτήθηκε από <https://partner.booking.com/en-gb/help/reservations/manage/understanding-detecting-and-reporting-fake-reservations>

Airbnb.com, ανακτήθηκε από <https://www.airbnb.com/>

Sanction Scanner, How To Launder Money With Using Uber and Airbnb?, ανακτήθηκε από <https://www.sanctionscanner.com/blog/how-to-launder-money-with-using-uber-and-airbnb-528>

Finextra, Cooking the Bookings? How Airbnb Became Entangled in a Transaction Laundering Scandal, ανακτήθηκε από <https://www.finextra.com/blogposting/15086/cooking-the-bookings-how-airbnb-became-entangled-in-a-transaction-laundering-scandal>

FATF, "Black and grey" lists, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html>

Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ανακτήθηκε από <http://www.hellenic-fiu.gr/index.php?lang=el>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Νέοι κανόνες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20240419IPR20586/neoi-kanones-gia-tin-katapolemisi-tou-xeplumatatos-chrimatos>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στην ΕΕ, ανακτήθηκε από <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

Gyeni-Boateng, Richieson (2018). The mind of a criminal through the Hospitality Industry, LinkedIn. Ανακτήθηκε από: [The mind of a criminal through the Hospitality Industry \(linkedin.com\)](https://www.linkedin.com/company/the-mind-of-a-criminal-through-the-hospitality-industry/)

Financial Crime Academy, The History of Money Laundering: Know The Important Origin Of Money Laundering, ανακτήθηκε από <https://financialcrimeacademy.org/the-history-of-money-laundering-2/>

Organized Crime and Corruption Reporting Project, ανακτήθηκε από <https://www.occrp.org/en/daily/14298-report-italian-mafia-s-cut-in-tourism-sector-is-over-2-6-billion>

Νόμοι

Νόμος 2145/1993, Ρύθμιση θεμάτων εκτελέσεως ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων

Νόμος 2331/1995, Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις - Ολομέλεια Αρείου Πάγου - Διαιτησίες και άλλες διατάξεις.

Νόμος 2655/1998, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες.

Νόμος 3424/2005, Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173Α') και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις.

Νόμος 3691/2008, Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις

Ν.4557/2018, πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις.

Ν.4734/2020, Τροποποίηση του ν. 4557/2018 (Α' 139) για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας -Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 (L 156) και του άρθρου 3 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/2177 (L 334) και λοιπές διατάξεις.

Ν.4816/2021, Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - Τροποποίηση του ν. 4557/2018 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις

Ν. 5073/2023, Μέτρα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και άλλες επείγουσες διατάξεις.

Αιτιολογική Έκθεση Ν.3424/2005

Αιτιολογική Έκθεση Ν.4557/2018

Ευρωπαϊκές Οδηγίες

ΕΕ 2018/1673 ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2018/1673 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου,

Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10ης Ιουνίου 1991 για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

2001/500/ΔΕΥ: Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2001, για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος

Εκθέσεις

Ελληνική Στατιστική Αρχή, Τουρισμός 2023, ανακτήθηκε από https://www.statistics.gr/documents/20181/18165299/TOURISMOS_2023.pdf/f0903d6f-e756-fa80-f847-1b591249fb20

UNDOC, WORLD DRUG REPORT 2010, ανακτήθηκε από https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf

UNDOC, World Drug Report 2009, ανακτήθηκε από https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf

FATF 2022, Annual Report, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/annual-reports/Annual-Report-2021-2022.pdf.coredownload.pdf>

FATF 2019, Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/mer/MER-Greece2019.pdf.coredownload.inline.pdf>

FATF 2015, Money Laundering Through the Physical Transportation of Cash, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/money-laundering-through-transportation-cash.pdf.coredownload.pdf>

FATF 2010, Global Money Laundering & Terrorist Financing Threat Assessment, ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Global%20Threat%20assessment.pdf.coredownload.pdf>

FATF 2005, Money Laundering and Terrorist Financing Typologies 2004-2005, ανακτήθηκε από https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/2004_2005_ML_Typologies_ENG.pdf.coredownload.inline.pdf

US Money Laundering threat assessment, 2005

European Parliament briefing, 2019, ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20-%2001%20EPRS_Understanding%20money%20laundering%20through%20real%20estate%20transactions.pdf

OECD, 2022, OECD Tourism Trends and Policies 2022, ανακτήθηκε από https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/oecd-tourism-trends-and-policies-2022_a8dd3019-en

OECD, 2019, Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors, ανακτήθηκε από <https://www.oecd.org/tax/crime/money-laundering-awareness-handbook.htm>

OECD, 2017, Economic growth and productivity, ανακτήθηκε από <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/pdty-2017-5-en/index.html?itemId=/content/component/pdty-2017-5-en>

IMF, Economic Development and Financial Stability, ανακτήθηκε από <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1953/002/article-A002-en.xml>

IMF, 2023, Review of The Fund's Anti-Money Laundering and Combating The Financing of Terrorism Strategy, ανακτήθηκε από <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2023/12/05/2023-Review-of-The-Funds-Anti-Money-Laundering-and-Combating-The-Financing-of-Terrorism-542015>

European Commission, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on an Action Plan for a comprehensive Union policy on preventing money laundering and terrorist financing, ανακτήθηκε από [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2020\)2800](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2020)2800)

IDB, Inter-American Development Bank Annual Report 2005, ανακτήθηκε από <https://publications.iadb.org/en/inter-american-development-bank-annual-report-2005>

Global Initiative, Global Organized Crime Index, (2021), ανακτήθηκε από <https://globalinitiative.net/analysis/ocindex-2021/>

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.